



**grenspark De Zoom · Kalmthoutse Heide**



***Broedvogelinventarisatie  
2006***

***Deelgebied Grenspark:***

***Omgeving Landgoed Grootte Meer, Kortenhoeff, Staartse duinen en heide (NL) en  
bosgebied Steertse duinen (VL)***

**MET DANK AAN:**

Dit rapport kon slechts tot stand komen dankzij de inzet van de vele vrijwilligers die de gegevens in het terrein verzameld hebben.

Dit zijn Bakker Ton, Bult Hidde, Ray Teixeira, Jacobs Aloïs, Jacobs Herman, Jacobs Jos, Jordaens Jean, Kueppens Jos, Potters Hans, Snels Paul, Van Laerhoven Cees en Verschoore Koen.

Ook dank aan de terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Agentschap voor Natuur en Bos) en de privé-eigenaren, die de toestemming verleend hebben aan al deze vrijwilligers om het terrein te kunnen/mogen betreden.

Een extra woord van dank gaat uit naar Hidde Bult die menig uur besteed heeft aan het nalezen van het rapport en het voorzien heeft van heel wat waardevolle aanvullingen.

**RAPPORT:**

Ledegen Ignace 2007, in het kader van Grensparkmonitoring, Nieuwstraat 77, 2910 Essen

**INHOUD:**

<b>1. Samenvatting</b>	<b>4</b>
<b>2. Opzet onderzoek</b>	<b>5</b>
2.1. Ontstaan opdracht	
2.2. Afbakening opdracht	
<b>3. Materiaal en methodes</b>	<b>5</b>
3.1. Sectoren	
3.2. Deelnemers	
3.3. Soorten	
3.4. Standaardisering	
3.5. Kartering	
3.6. Onderzoek 1991-1992	
3.7. Onderzoek 1999 Kortenhoeff	
<b>4. Resultaten</b>	<b>7</b>
4.1. Algemeen	
4.2. Bespreking per soort	
4.3. Tabel vergelijkend onderzoek Groote Meer gebied	
4.4. Tabel vergelijkend onderzoek Kortenhoeff	
<b>5. Bijlagen</b>	<b>10</b>
5.1. Bijlage 1: aandachtsoorten	
5.2. Referentielijst	<b>11</b>
5.2. Afbakening sectoren	
5.3. Soortkaarten alfabetisch	

## **1. Samenvatting:**

In 2006 vond in een deel van het Grenspark met name aan Nederlandse zijde en een klein deel aan Vlaamse zijde een broedvogelinventarisatie plaats. Deze inventarisatie kaderde in het monitoringplan van het Grenspark met het doel om elke 5 jaar alle territoria / broedparen van de aandachtsoorten gebiedsdekkend in kaart te brengen. Naar aanleiding van een rapportage in 2005, werd het aantal aandachtsoorten uitgebreid en op 38 gebracht. Uitbreiding met boomvalk, fitis, grasmus, kruisbek, sprinkhaanzanger, tafeleend, torenvalk, wintertaling en zwarte mees. In totaal werd in 2006, 787 ha onderzocht door 11 vrijwilligers. De digitale verwerking van de gegevens gebeurde in het kantoor van het Grenspark.

Van de 38 aandachtsoorten die weerhouden en aangevuld werden in het monitoringplan, zijn er 28 vastgesteld waarvan 10 mogelijke en 18 zekere broedvogelsoorten.

In de vergelijkende tabel van het Landgoed Groote Meer (zie onder 4.3) valt het verschil op van aantallen watervogels tussen de jaren 1988, 1994-1996 en 2006. Deze achteruitgang is te wijten aan de lage waterstand in de Groote Meer en aan het feit dat de Kleine Meer nagenoeg het ganse jaar droog stond. De aandachtsoorten van bos zijn goed vertegenwoordigd en er zitten enkele opvallende stijgers in zoals de boomklever en de bonte vliegenvanger. Maar tevens ook enkele dalers zoals de kuifmees, waarbij dient opgemerkt te worden dat - ondanks deze achteruitgang - de soort toch nog hogere dichtheden haalt t.o.v. andere bosgebieden in het Grenspark. Aandachtsoorten die verdwenen zijn tussen de inventarisaties van 1988-1996 en 2006 zijn met name: veldleeuwerik en kneu. Beide soorten kwamen toen reeds sporadisch voor en zijn zeker geen doelsoorten voor deze aanwezige habitats. Opvallender is echter de achteruitgang van de wielewaal, dewelke in 1994 nog 6 territoria bezette en in 2006 slechts eenmalig binnen de datumgrenzen werd waargenomen.

In de vergelijkende tabel van Kortenhoeff (zie onder 4.4) valt vooral op dat soorten van bosranden en meer open gebieden het "goed" doen. Met name de boomleeuwerik en boompieper kennen een vooruitgang. Hiertegenover staat de achteruitgang van enkele bossoorten: de kuifmees, zwarte mees en groene specht. Ook hier is de achteruitgang van de wielewaal opvallend: van 7 territoria in 1989, naar 2 territoria in 1999 en afwezig in 2006.

### ***Bekijken we de totale geïnventarisatie oppervlakte dan komen we tot volgende bevindingen:***

*Niet meer voorkomend:* Van de aandachtsoorten zijn er 2 (veldleeuwerik en kneu) die tussen 1996 (inventarisatiegegevens van R. Teixeira) en 2006 uit het onderzoeksgebied verdwenen zijn.

*Mogelijke broedvogelsoorten:* bergeend - blauwborst - geoorde fuut - kievit - rietgors - slobend - tureluur - wielewaal - grasmus - torenvalk. Het betreft allen soorten waarvan waarnemingen vastgesteld werden binnen de datumgrenzen, maar waarvan broedgevallen (nestindicatie of jongen) niet met zekerheid konden worden vastgesteld.

*Zekere broedvogelsoorten:* Van de overige 18 aandachtsoorten konden of nestindicatie of jongen waargenomen worden wat hen de status van zekere broedvogel opleverde.

## **2. Opzet onderzoek:**

### **2.1. Ontstaan opdracht:**

Bij de instelling van het Grenspark had de toenmalige minister van Leefmilieu duidelijk verwoord dat er een gebiedsdekkend monitoringplan moest opgemaakt en ook uitgevoerd worden. Het Grenspark heeft van bij de start deze opdracht als één van zijn belangrijke taken gezien en heeft opdracht gegeven aan een studiebureau om een monitoringplan te schrijven. In 2003 lag het plan ter tafel en is het door de beheerders (afdeling Natuur, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) goedgekeurd wat de start gaf voor het eigenlijke verzamelen van de gegevens.

### **2.2 Afbakening opdracht:**

Het monitoringplan van het Grenspark is vrij ambitieus en omvat vele diergroepen en planten. Zo worden niet enkel de vogels maar ook amfibieën, reptielen, sprinkhanen, libellen, planten en vlinders gemonitord en zijn andere soorten zoals recent de nachtvlinders, loopkevers, spinnen en mieren onderwerp van bijkomende inventarisaties. Juist daarom worden niet alle soorten gemonitord, maar werd in overleg met de beheerders een lijst opgemaakt van aandachtsoorten. Inmiddels werd de aandachtsoortenlijst van de broedvogels in 2005 uitgebreid. Voor de vogels staan die beschreven in bijlage 1 van het rapport.

## **3. Materiaal en methoden:**

### **3.1. Sectoren (Fig. 1)**

De totale oppervlakte die geïnventariseerd werd besloeg 787 hectaren. Dit gebied werd opgedeeld in 6 deelgebieden. Bij de vergelijkende studie worden oudere gegevens vergeleken met de huidige gegevens.

Met name VOG 21 (totale oppervlakte 111 ha) genaamd Kortenhoeff. Hier wordt een vergelijking gemaakt met de broedvogelgegevens van 1989 en 1999 (Broedvogels van Kortenhoeff 1999, Theo Bakker en Jori Wolf, Staatsbosbeheer).

Met name VOG 18-19 en 20 (totale oppervlakte 431 ha) genaamd Landgoed Groote Meer, met inbegrip van de Kleine Meer en de verbindingzone. Hier wordt een vergelijking gemaakt met de broedvogelgegevens van 1988 (Teixeira R. M. 1990. Broedvogelinventarisatie Landgoed Groote Meer 1988) en 1985-98 (Teixeira R. M. & Bult H. 2002. Broedvogels Landgoed Groote Meer en militair oefenterrein Ossendrecht 1985-1998).

### **3.2. Deelnemers:**

Aan het onderzoek namen 11 amateur-ornitologen deel.

Het ging om volgende personen: Bakker Ton, Bult Hidde, Jacobs Aloïs, Jacobs Herman, Jacobs Jos, Jordaens Jean, Kueppens Jos, Potters Hans, Snels Paul, Teixeira Ray, Van Laerhoven Cees en Verschoore Koen.

### **3.3. Soorten:**

Zoals eerder aangegeven, werden enkel de aandachtsoorten voor het Grenspark mee opgenomen in de monitoring. Deze lijst met aandachtsoorten werd na de monitoring in 2005 uitgebreid met enkele soorten (zie bijlage). De nachtzwaluw, die ook een aandachtsoort is, werd evenwel uit de monitoring gelicht om te vermijden dat zowel dag- als avondbezoeken nodig waren. Deze soort wordt dus niet behandeld in dit rapport. Voor de nachtzwaluw zal er elke 5 jaar een gebiedsdekkende monitoring georganiseerd worden.

Soorten die geen aandachtsoort zijn, werden niet opgenomen en genoteerd, evenals de doortrekkers, overwinteraars of overzomeraars.

### **3.4. Standaardisering:**

Om met verschillende mensen kwaliteitsvolle gegevens te verzamelen is een ver doorgedreven standaardisering nodig. Hiervoor werd als leidraad de handleiding monitoring van het Grenspark gehanteerd. Deze is gebaseerd op de criteria die gebruikt zijn voor de soortenhandleiding bij de Vlaamse broedvogelatlas 2000-2003 (Vermeersch et al., 2000). De broedvogelgegevens werden op een uniforme manier op de dagkaarten (of veldkaarten) ingetekend. Daarna werd per soort en per sector een 'soortkaart' aangemaakt. Nadien werden deze soortkaarten digitaal ingetekend.

### **3.5. Kartering:**

Er werd gekozen voor de methode van de territoriumkartering (Van Dijk, 1996).

Het aantal bezoeken werd vastgelegd op minimum 6, maar hier moet onmiddellijk aan toegevoegd worden dat de meeste waarnemers minimum 8 bezoeken brachten, met een maximum van 12 in dezelfde sector.

Voor de verdere specificaties verwijzen we naar de volledige handleiding monitoring van het Grenspark (Lambrechts J., De Coster K. & M. Indeherberg 2003, handleiding voor monitoring van het Grenspark).

Het kaartmateriaal (topografische kaart 1:25.000 en luchtfoto 2002) werd door het Grenspark ter beschikking gesteld van de waarnemers. Voor elk bezoek werd een nieuwe dagkaart gebruikt waarop de posities en gedragingen van alle soorten werden genoteerd. Tevens kreeg deze dagkaart, de datum van het bezoek en de naam van de waarnemer.

### **3.6. Onderzoek Landgoed Groote Meer 1985-1998:**

Leden van de Vogelwerkgroep Bergen op Zoom karteerden in 1988 alle water- en moerasvogels, alsmede een aantal schaarse bosvogels, de algemenere soorten werden geturfd (Teixeira 1990). Voor de Broedvogelatlas West-Brabant inventariseerde R.M. Teixeira het Landgoed opnieuw in mei en juni 1996, waarbij alle broedvogels werden gekarteerd tijdens twee grondige, vlakdekkende rondes. Daarnaast onderzoekt hij sinds 1985 jaarlijks de water- en moerasvogels van het Groote Meer en het Kleine Meer. Tenslotte inventariseerde R.M. Teixeira het Landgoed opnieuw in 1998 ten behoeve van de nieuwe Atlas van de Nederlandse Broedvogels.

Van de schaarse soorten is het maximale aantal territoria uit de periode 1988-96 opgenomen in het Geografisch Informatie Systeem (GIS) van de Provincie Noord-Brabant. Deze kaarten tonen een cumulatie van vele jaren, met zowel erg lage (1990-93, 1996) als extreem hoge (1988) waterstanden in de vennen. Die GIS gegevens zijn door H. Sierdsema (SOVON) aangeleverd en zijn ook opgenomen in een samenvatting van de broedvogels in de periode 1985-1998 (Teixeira en Bult, 2002).

### **3.7. Onderzoek 1999 Kortenhoeff:**

In 1999 hebben Theo Bakker en Jori Wolf een volledige inventarisatie gemaakt van Kortenhoeff. Deze inventarisatie werd uitgevoerd conform de uitgebreide territoriumkartering (SOVON, van Dijk 1993). Van alle soorten werd genoteerd of ze voor kwamen. In totaal werden 6 integrale ochtendinventarisaties uitgevoerd in de periode april t/m juni 1999. Daarnaast is er één nacht/avond bezoek gebracht. In totaal is er 15 uur en 45 minuten aan veldwerk besteed, wat neer komt op een gemiddelde bezoekduur per ronde van 2 uur en 37 minuten.

Van de soorten die gekarteerd werden, zijn in het verslag soortkaarten aangemaakt die als bijlage aan het rapport toegevoegd zijn.

## **4. Resultaten:**

### **4.1. Algemeen:**

De analyse van de resultaten gebeurde door het “Grenspark”. Hierbij werd gestreefd naar een uniforme interpretatie van de gegevens. Alle territoria werden digitaal ingetekend in Arcview. Op basis van de criteria werden de soorten alfabetisch opgedeeld in niet broedend, mogelijk broedend en zeker broedend. In bijlagen tref je de verspreidingskaarten aan per soort.

### **4.2. Soortbespreking:**

#### *4.2.1. Zekere broedvogels:*

#### **BONTE VLEGENVANGER**

Komt in bijna alle sectoren voor. Er is een opmerkelijke toename vast te stellen van deze soort. Bij een vergelijking van het Landgoed Groote Meer waren er in 1988 slechts 2 en in 1996 maar 5 broedgevallen gekend. In hetzelfde studiegebied zitten anno 2006 zeker 15-17 zangposten, wat dus een beduidende toename is. Bovendien zien we dat de soort niet alleen in aantal toegenomen is, maar ook meer verspreid in het onderzoeksgebied voorkomt. Een soort die duidelijk in opmars is. Opvallend is dat de soort meestal broedt in natuurlijke holtes vermits er vrijwel geen nestkasten voorhanden zijn. Hierin verschilt de situatie van Vlaanderen waar de soort bijna uitsluitend broedt in nestkasten.

Totaal voor 2006: 23-27 zangposten.

#### **BOOMKLEVER**

Ook hier een duidelijke toename van deze bossoort. In 1988 met 13-14 en in 1994-1996 met 19 broedparen aanwezig in het Landgoed Groote Meer, momenteel bestaat de populatie daar uit 30-33 broedparen. In 1999 was de soort nog afwezig op Kortenhoeff, met twee zangposten is het een nieuwkomer in het gebied.

Totaal voor 2006: 39-46 zangposten.

#### **BOOMLEEUWERIK**

Vergeleken met de vroegere inventarisaties op Kortenhoeff en Landgoed Groote Meer gaat deze soort er lichtjes op vooruit in beide gebieden. Dit is toch eerder opvallend omdat het grootste deel van het onderzochte gebied bestaat uit bos. In droge jaren biedt de Groote Meer en (in het verleden) ook de Kleine Meer een toevlucht als broedgebied. De verbindingszone tussen Groote en Kleine Meer heeft niet gezorgd voor een lichte toename van het aantal maar vooral voor een verschuiving van de soort van de Kleine Meer naar de verbindingszone.

Totaal voor 2006: 19-23 zangposten

**BOOMPIEPER**

Overall goed vertegenwoordigd. Een goede spreiding over het ganse onderzochte areaal. Bij een vergelijking van het Landgoed Groote Meer (1988 37, 1996 73 territoria) tussen 1996 en 2006 valt op dat de soort zich verplaatst heeft van de meer open terreinen met een enorm hoge concentratie rond de Kleine Meer in 1996, naar de meer open bosgebieden in het zuiden. Deze verschuiving heeft niet geleid tot een afname van de soort zoals wel het geval was in het Vlaamse deel en het zuidelijk Nederlandse deel (zie verslagen 2004 en 2005).

Op Kortenhoeff is zelfs een opvallende toename van de soort vastgesteld. In 1989 bestond de populatie uit 5 broedparen, in 1999 uit 4 broedparen en in 2006 steeg dat aantal tot maar liefst 10-13 broedparen.

Totaal voor 2006: 75-87 zangposten.

**CANADESE GANS:**

Op alle waterhoudende plassen komt deze vogel tot broeden maar niet in hoge aantallen. Omwille van het droogvallen van de Kleine Meer, was hier geen broedgeval aanwezig.

Totaal voor 2006: 8-12 paren.

**DODAARS:**

Van deze soort en de meeste andere watervogels is een enorme achteruitgang vastgesteld tussen natte jaren (1988 27, 1990 29, 1994 29 paren) en deze van 2006. Deze achteruitgang is vooral te wijten aan de lage waterstanden. In jaren waarbij de waterstand voldoende hoog is (2001 en 2002) kunnen de aantallen van deze soort de oude gegevens evenaren. In de vennen die minder onderhevig zijn aan schommelingen van de waterstand met name het Zwaluwmoer, Bronven en Wasven op Kortenhoeff, blijkt de soort dezelfde dichtheden te behouden in vergelijking met 1989 en met 1999.

Totaal voor 2006: 6-9 paren.

**FITIS:**

Deze soort werd in 2005 toegevoegd aan de lijst van te inventariseren vogels. Opvallend is hun voorkeur voor bossen met voldoende ondergroei van jong loofhout, zoals in de bossen van de Staartse duinen waar deze soort een enorme dichtheid haalt. Ook in het struweel rond de Kleine Meer is de soort goed vertegenwoordigd. In vergelijking met de vroegere gegevens blijkt de soort toch achteruit te gaan. Op het Landgoed Groote Meer werden in 1996 ongeveer 105 zangposten vastgesteld, terwijl in 2006 hiervan slechts 78-79 zangposten overbleven. Op Kortenhoeff zien we dan het omgekeerde gebeuren: in 1989 werden er 42 zangposten geregistreerd waarvan er in 1999 slechts 7 restten. Mogelijk was dit te wijten aan de overbegrazing (zie rapport). In 2006 liep dit aantal opnieuw op tot 25-30 zangposten.

Totaal voor 2006: 138-155 zangposten.

**GEKRAAGDE ROODSTAART**

Een duidelijk afname van deze soort. In 1996 nog aanwezig op het Landgoed Groote Meer met 55 zangposten, in 2006 met nog 'slechts' 36 zangposten. Op Kortenhoeff bezette de soort 3 territoria in 1989, 2 territoria in 1999 en in 2006 1-2 territoria. Deze achteruitgang is landelijk ook vastgesteld en werd in voorgaande jaren (2004 en 2005) ook vastgesteld in de andere delen van het Grenspark.

Totaal voor 2006: 36-44 zangposten.



### GROENE SPECHT

Deze soort handhaaft zich in het gebied met 6-9 zangposten.

### KRUISBEK

Ook deze soort werd vanaf 2005 toegevoegd aan de lijst van aandachtsoorten. Probleem voor 2006 was dat de inventarisatie pas laat startte en de Kruisbek juist een soort is die zeer vroeg in het voorjaar zijn territoria reeds bezet en ook start met broeden. Ondanks deze "late start" zien we toch een toename van de soort op het Landgoed Groote Meer van 7 à 8 broedparen in 1994-96, naar 19 territoria in het invasiejaar 1998 en 15 zangposten in 2006. Er zijn enkele nesten gevonden en in verschillende territoria zijn later families met pas uitgevlogen jongen opgetekend. Ook op Kortenhoeff was er één geregistreerde zangpost. Totaal voor 2006: 18-24 zangposten.

### KUIFEEND

Van deze soort en de meeste andere watervogels is een enorme achteruitgang vastgesteld tussen 1994-95 en deze van 2006. Deze achteruitgang is te wijten aan de lage waterstanden. Slechts op 6-8 locaties was de soort aanwezig tussen de datumgrenzen, wat overeenkomt met de situatie in droge jaren (1990-93, 5 broedparen). Op het Zwaluwmoer werden jongen vastgesteld. In jaren waar de Groote Meer en Kleine Meer voldoende water bevatten, kan de stand van deze soort oplopen tot 65 broedparen, waarvan een flink percentage jongen grootbrengt. Totaal voor 2006: 6- 8 paren.

### KUIFMEES

Aanwezig in alle naaldhoutbestanden. Toch een duidelijke afname tussen de periode 1992 en 2006 in het Groote Meer gebied en ook op Kortenhoeff. Op het Landgoed Groote Meer halveren de aantallen: tussen 82 en 90 zangposten in 1994-96 en 40-43 zangposten in 2006. Op Kortenhoeff loopt het bestand van 10 zangposten in 1989 terug tot slechts 2-3 zangposten in 2006. Ondanks deze achteruitgang dient erbij vermeld dat de dichtheid van deze soort per ha bosgebied zeer groot blijft t.o.v. andere bosgebieden in het Grenspark. Totaal voor 2006: 53-67 zangposten.

### NIJLGANS

Met 2-3 broedparen aanwezig in het gebied. Vroeger niet jaarlijks aanwezig, alleen bij inventarisaties in 1988, 1989 (succesvol) en 1994 zijn mogelijke broedparen waargenomen.

### ROOBBORSTTAPUIT

Hoewel het gebied voornamelijk uit bos bestaat, is er mede dankzij het droogvallen van de Groote en Kleine Meer (in 1996 2-3, in 1998 zeker 11 broedparen) een toename van het aantal broedgevallen vastgesteld. Ook in de ecologische verbindingzone tussen de Kleine en Groote Meer blijkt de soort regelmatig te foerageren en mogelijk wordt dit gebied in de toekomst nog meer geschikt als broedgebied. Op Kortenhoeff ontbrak de soort in 1989, in 1999 was ze aanwezig met 2 broedparen en ook in 2006 bleken 2 broedparen aanwezig. Totaal voor 2006: 5-7 paar.

### WINTERTALING

Met 3-5 paren blijft de soort aanwezig in het gebied. Uit eerdere inventarisaties blijkt dat de soort in natte jaren in grotere aantallen (tot 9 broedparen in 1988, 1994 en 1995) aanwezig is.

### ZWARTE MEES

Ook deze soort werd vanaf 2005 toegevoegd aan de lijst van aandachtsoorten. Op het Landgoed Groote Meer blijven de aantallen hoog, maar is er toch een duidelijke afname waarneembaar in vergelijking met 1996: van ongeveer 60 broedparen naar 40 broedparen. Op Kortenhoeff was de soort in 1989 met 4 broedparen aanwezig, in 1999 ontbrak ze, om in 2006 present te zijn met 2 zangposten. Totaal voor 2006: 50-61 zangposten.

### ZWARTE SPECHT

Een duidelijke achteruitgang van deze soort op het Landgoed Groote Meer van 6 broedgevallen naar 3, waarvan 1 zekere nestvondst in 2006.  
Totaal voor 2006: 4-5 zangposten.

#### 4.2.2. Mogelijke broedvogels:

##### BERGEEND

Deze soort was met 2-3 paar aanwezig in 2 sectoren (Kortenhoeff en Groote Meer). Op de Groote Meer werden geen jongen vastgesteld maar zijn er wel aanwijzingen van broedindicatie.

##### BLAUWBORST

Deze soort is in de Groote Meer slechts éénmaal vastgesteld binnen de datumgrenzen maar er zijn geen indicaties dat deze soort ook daadwerkelijk gebroed heeft. In het verleden is alleen in 1998 1 zangpost gekend van de Kleine Meer, maar mogelijk was de Kleine Meer nu door volledig droogvallen niet geschikt.

##### GEOORDE FUUT:

Van deze soort en de meeste andere watervogels is een enorme achteruitgang vastgesteld tussen de populatie in natte jaren (1998 75, 1989 71, 1995 64 broedparen) en de inventarisatie van 2006. Deze achteruitgang is te wijten aan de lage waterstanden. In jaren waarbij de waterstand voldoende hoog is (2001 en 2002) kunnen de aantallen van deze soort de oude gegevens evenaren. Willen we de doelstellingen van Natura2000 halen, dan zal er voor moeten gezorgd worden dat de Groote Meer en de Kleine Meer meer water bevatten. Mogelijk 1 broedpaar op Groote Meer voor 2006.

##### GRASMUS

Ook een nieuwkomer, tot vorig jaar was deze soort niet opgenomen als aandachtsoort. In het ganse onderzoeksgebied, is er slechts één territoria gekend waarvan het niet duidelijk is of het om een zeker broedgeval gaat. In voorgaande jaren was de soort bij het Kleine Meer (alleen 1998) en ook op Kortenhoeff aanwezig: 1989 1 mogelijk broedgeval, 1999 geen aanwijzing.

##### KIEVIT

In totaal werden 4-6 territoria opgetekend, maar werden bij geen van de territoriumhoudende vogels jongen waargenomen. In jaren met gemiddelde waterstand broedden 4-7 paren op de oeverzones rond Groote en Kleine Meer, in het extreem natte jaar 1988 ontbraken ze omdat die waren ondergelopen, in het topjaar 1994 waren er 11 territoria. Op Kortenhoeff werd de soort in 1989 niet vastgesteld, in 1999 was 1 territoriumhoudende vogel aanwezig en in 2006 ging het om 2 territoriumhoudende vogels.

### RIETGORS

Met 1-2 zangposten is de soort slechts sporadisch aanwezig. In het verleden was de soort ook nooit algemeen. In natte jaren kwam ze niet tot broeden in de Groote en Kleine Meer. In drogere jaren was ze met 0-6 broedparen aanwezig, waarvan er nu slechts 2 overblijven. Op Kortenhoeff werd in 1989 geen broedgeval vastgesteld, in 1999 één broedgeval en in 2006 geen broedgeval.

### SLOBEEND

Van deze soort en de meeste andere watervogels is een enorme achteruitgang vastgesteld tussen tellingen in 1988-1989 (13-20 paren) en 1994-1995 (20-26 paren) en de inventarisatie van 2006. Deze achteruitgang is te wijten aan de lage waterstanden. In 1995 wordt gewag gemaakt van minstens 26 broedparen, waarvan er veel succesvol waren. In 2006 was er – net als in eerdere droge jaren - slechts 1 paar aanwezig tussen de datumgrenzen wat zou kunnen wijzen op een broedgeval.

### TORENVALK

Na 2005 ook als aandachtsoort bijgevoegd. In de buurt van de Kleine Meer werd gedurende het ganse broedseizoen zowel een adult mannetje als vrouwtje waargenomen, wat wijst op een mogelijk broedgeval. Er werden evenwel geen jongen waargenomen. Ook op Kortenhoeff werd een koppel waargenomen. Totaal voor 2006: 1-2 paren.

### TURELUUR

Tussen de datumgrenzen werd deze soort tweemaal vastgesteld, wat hem de status geeft van mogelijke broedvogel. Bij normale waterstand broedden in 1985-1987 veelal 3 paren op open oevers van beide vennen, in 1988 waren die overstroomd en ontbraken de tureluur. Na de droogte van begin jaren negentig was alleen in 1994 een paar present, in andere natte jaren zijn ze niet meer vastgesteld. Deze soort kan echter enkel profiteren van het herstel van de waterstand in de Groote en Kleine Meren om zich als broedvogel te (her)vestigen.

### WIELEWAAL

Gaat schrikbarend achteruit. In 1994 nog 6 mogelijke broedparen op het Landgoed Groote Meer, heden nog slechts één waarneming binnen de datumgrenzen. Op Kortenhoeff gaat het al even slecht met deze soort. In 1989 nog met 7 zangposten aanwezig, in 1999 bleven er hier slechts 2 zangposten over en in 2006 is de soort er helemaal verdwenen. Het afsterven van de populieren na de hoge waterstanden, heeft ervoor gezorgd dat ideaal broedgebied verloren is gegaan. Maar dit laatste is niet alleen de oorzaak van achteruitgang, ook buiten het Grenspark is deze negatieve trend waarneembaar.

4.2.3. Niet (meer) broedend:

**GEELGORS**

Geen broedgevallen bekend. Nu ook niet meer waargenomen.

**KNEU**

In de vroegere inventarisatierapporten staat de soort met 1 mogelijk broedpaar genoteerd voor de Kleine Meer. Tijdens de inventarisatie in 2006 was er slechts één waarneming van een groepje kneuen buiten de datumgrenzen. Bijgevolg kon geen zeker territoria ingetekend worden. De soort is echter met slechts 1 broedpaar nooit algemeen geweest in dit deel van het Grenspark.

**TAPUIT**

Geen broedgevallen bekend. Tijdens de inventarisatie in 2006 werd de soort (langer dan normaal) waargenomen in de ecologische verbindingszone tussen de Groote en de Kleine Meer, echter net buiten de datumgrenzen.

**VELDLEEUWERIK**

Er konden geen broedgevallen meer vastgesteld worden van deze soort. Hierbij dient opgemerkt dat de soort in droge jaren (Groote en Kleine Meer) aanwezig kon zijn met een maximum van 5 zangposten in 1990-1996. Ook op Kortenhoeff waar de soort in 1989 niet aanwezig was, werd in 1999 één zangpost vastgesteld, dewelke in 2006 niet meer aanwezig was. Gezien de landelijke achteruitgang van deze soort en het feit dat dit deel van het projectgebied ook minder geschikt is voor deze soort, doet vermoeden dat we deze soort hier niet meer als broedvogel moeten verwachten.

**WULP**

Vanaf 1991 maximaal 3 paren, maar alleen in jaren dat de vennen droog staan. In 2006 niet meer waargenomen.

**4.3. Tabel vergelijkend onderzoek Landgoed Grootte Meer: Grootte en Kleine Meer – Zwaluwmoer en omgeving. Het areaal (431 ha) valt samen met VOG 18 -19-20:**

	2006	1994-1996**	1988*
<b>TOEGENOMEN</b>			
Bonte vliegenvanger	15-17	5	2
Boomklever	30-33	19	13-14
Boomleeuwerik	14-17	12	0-3
Kruisbek	15	7-8	0
Nijlgans	3	0-1	0-1
Roodborsttapuit	4	0-2	0
<b>STATUS QUO</b>			
Blauwborst	0-1	0	0
Canadese gans	5-6	3-7	5-6
Groene specht	4-5	5	3-4
Kievit	4	4-11	0-1
Rietgors	1-2	0-6	3-4
Torenvalk	0-1	0-1	0
Tureluur	0-1	0-1	0
Wintertaling	3-5	2-9	8-9
<b>AFGENOMEN</b>			
Bergeend	2	2-20	2-20
Boompieper	59	73	37-75
Dodaars	7	4-29	27-29
Fitis	78-79	105	38-75
Gekraagde roodstaart	36	55	27-35
Geoorde fuut	0-1	0-64	71-77
Kuifeend	5	5-65	48-60
Kuifmees	40-43	82-90	28-75
Slobeend	0-1	1-26	13-20
Wielewaal	0-1	6	3-4
Zwarte mees	38-40	60	21-75
Zwarte specht	3	6	5-6
<b>VERDWENEN</b>			
Geelgors	0	0	0
Kneu	0	1	0
Tapuit	0	0	0
Veldleeuwerik	0	0-5	0
Wulp	0	0-3	0-1

\* Teixeira 1990, \*\* Teixeira & Bult, 2002.

## 4.4. Tabel vergelijkend onderzoek Kortenhoeff:

	2006	1999	1989
	<b>Zelfde 111 ha VOG 21</b>		
<b>TOEGENOMEN</b>			
Canadese gans	5-6	3	1
Boomklever	2-3	0	0
Boomleeuwerik	3-4	1	0
Boompieper	10-13	4	5
Dodaars	2	1	1
Kievit	2	1	0
Kruisbek	1	0	0
Torenvalk	0-1	0	0
<b>STATUS QUO</b>			
Bonte vliegenvanger	1	?	1
Gekraagde roodstaart	1-2	2	3
Grasmus	1	0	1
Roodborsttapuit	2-3	2	0
Zwarte mees	2	0	4
<b>AFGENOMEN</b>			
Bergeend	1	2	4
Fitis	25-30	7	42
Groene specht	1-3	1	4
Kuifeend	3	6	2
Kuifmees	2-3	*	10
Wielewaal	0	2	7
<b>VERDWENEN</b>			
Rietgors	0	1	0
Wintertaling	0	1	0
Veldleeuwerik	0	1	0

\* soort territoriumhoudend  
maar niet gekarteerd

**BIJLAGE 1: Aandachtsoorten Grensparkmonitoring**

*Bergeend*  
*Blauwborst*  
Bonte vliegenvanger  
Boomklever  
Boomleeuwerik  
Boompieper  
Canadese gans  
Dodaars  
**Geelgors**  
Gekraagde roodstaart  
*Geoorde fuut*  
Groene specht  
**Grutto**  
*Kievit*  
**Kneu**  
**Krakeend**  
Kuifeend  
Kuifmees  
*Rietgors*  
Roodborsttapuit  
*Slobeend*  
**Tapuit**  
*Tureluur*  
**Veldleeuwerik**  
**Watersnip**  
*Wielewaal*  
**Wulp**  
Zwarte specht

***Uitbreiding aandachtsoorten 2005:***

**Boomvalk**  
Fitis  
*Grasmus*  
Kruisbek  
**Sprinkhaanzanger**  
**Tafeleend**  
*Torenvalk*  
Wintertaling  
Zwarte mees

**Vet:** niet broedend / mogelijk aanwezig buiten de datumgrenzen

*Cursief:* mogelijke broedvogels

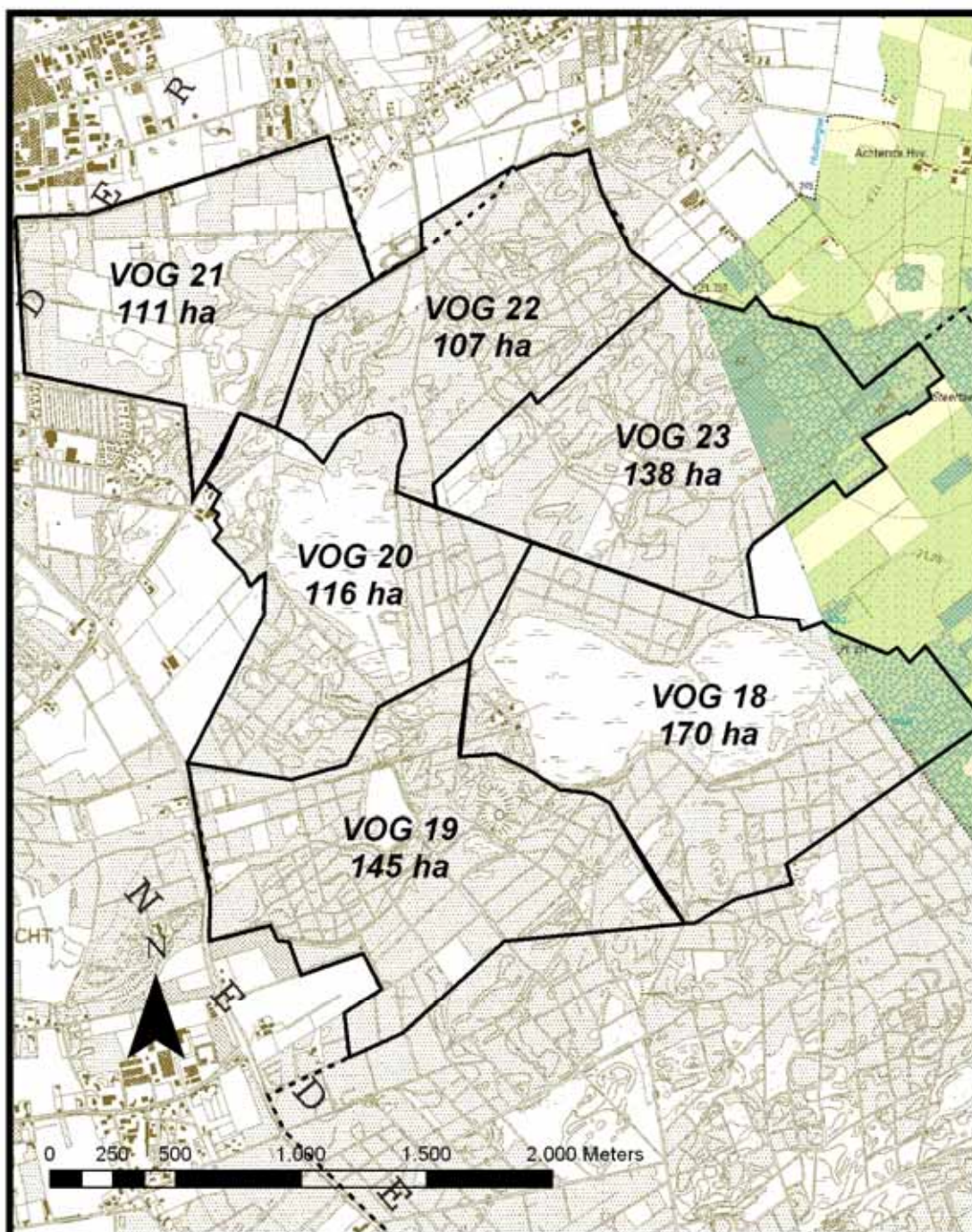
Overige: Zekere broedvogels

### **Referentielijst**

- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Teixeira R. M. 1990. Broedvogelinventarisatie Landgoed Groote Meer 1988. Rapport Vogelwerkgroep Bergen op Zoom, Bergen op Zoom.
- Teixeira R. M. & Bult H. 2002. Broedvogels Landgoed Groote Meer en militair oefenterrein Ossendrecht 1985-1998. Vogelwerkgroep Bergen op Zoom en Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- Theo Bakker & Jori Wolf. Broedvogels van Kortenhoeff 1999. Staatsbosbeheer, Regio West-Brabant – Deltagebied.
- van Dijk A. J. 1993. Handleiding SOVON broedvogelonderzoek. SOVON, Beek-Ubbergen.
- van Dijk A. J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Lambrechts J., De Coster K., & Indeherberg M., 2003. Handleiding voor monitoring van Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide

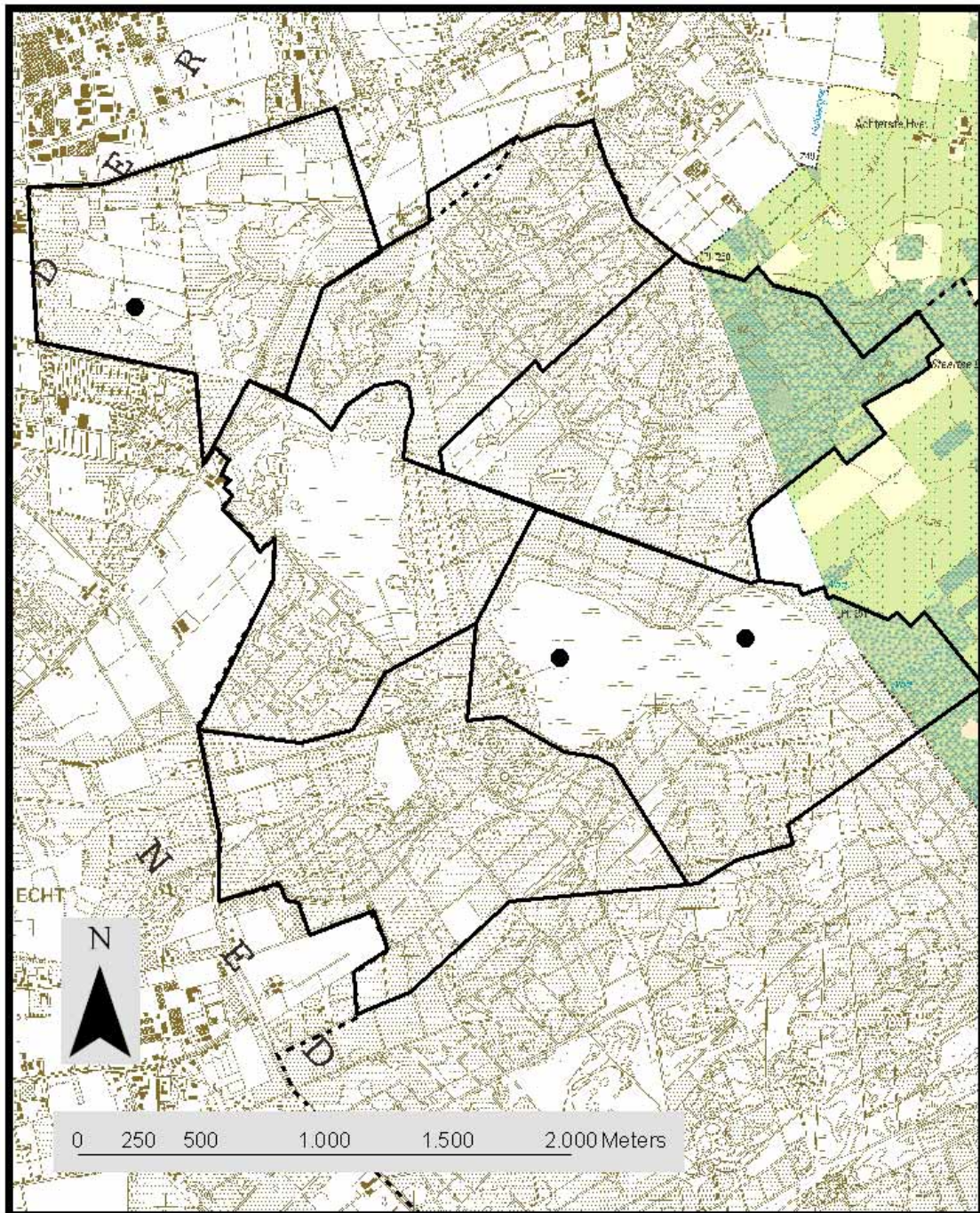


## Afbakening sectoren 2006



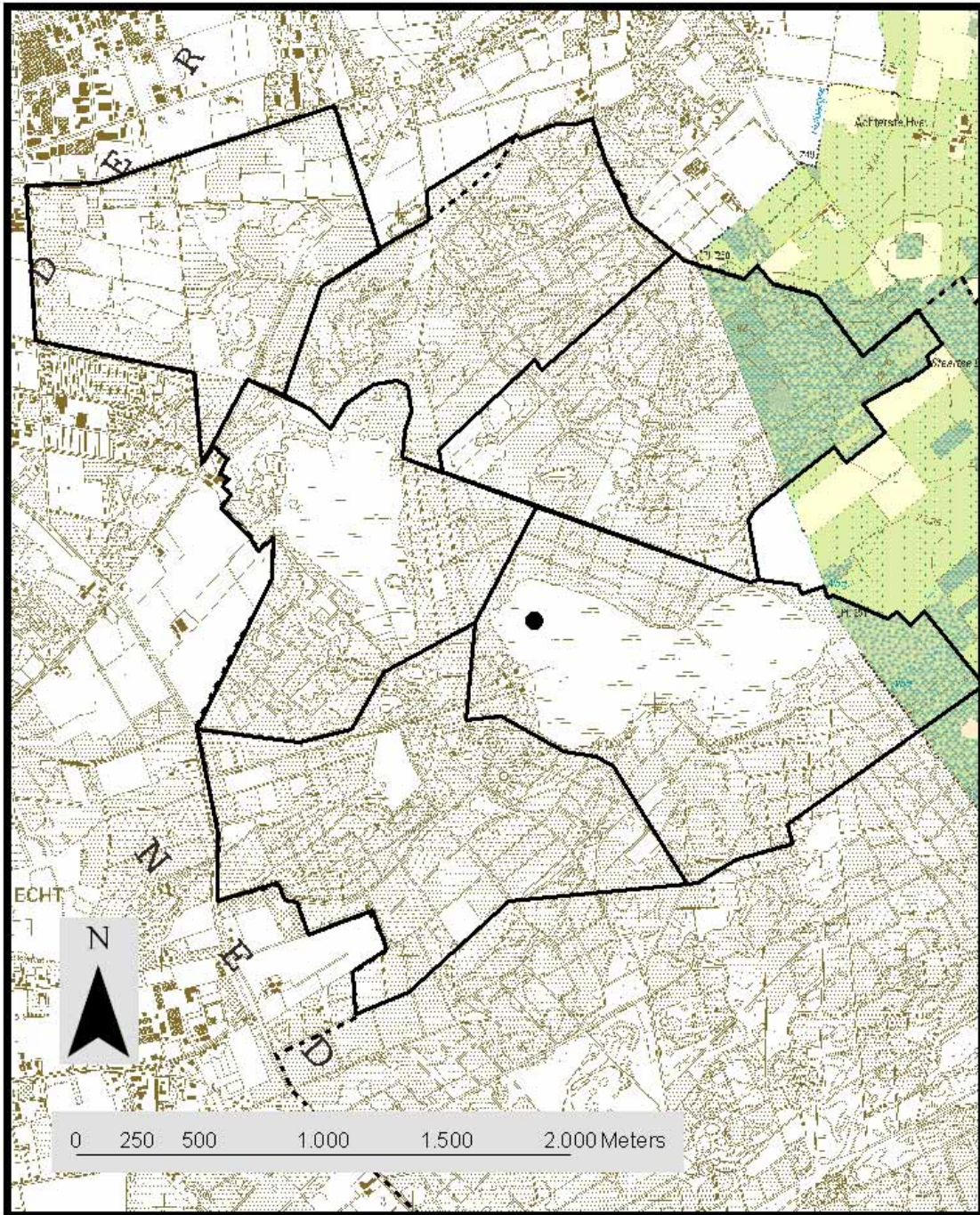
## Bergeend 2006

2 - 3 paren



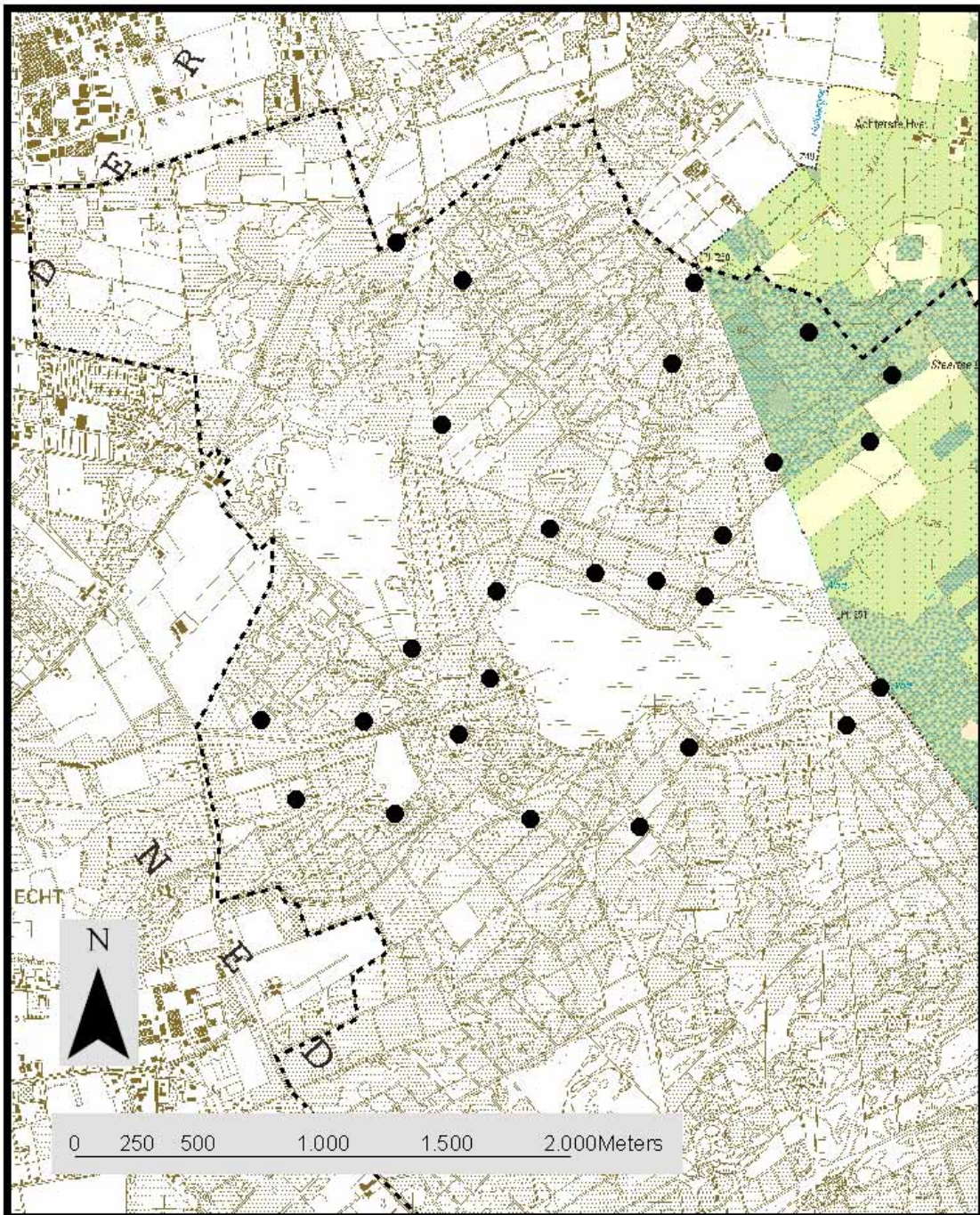
## Blauwborst 2006

0 - 1 zangpost



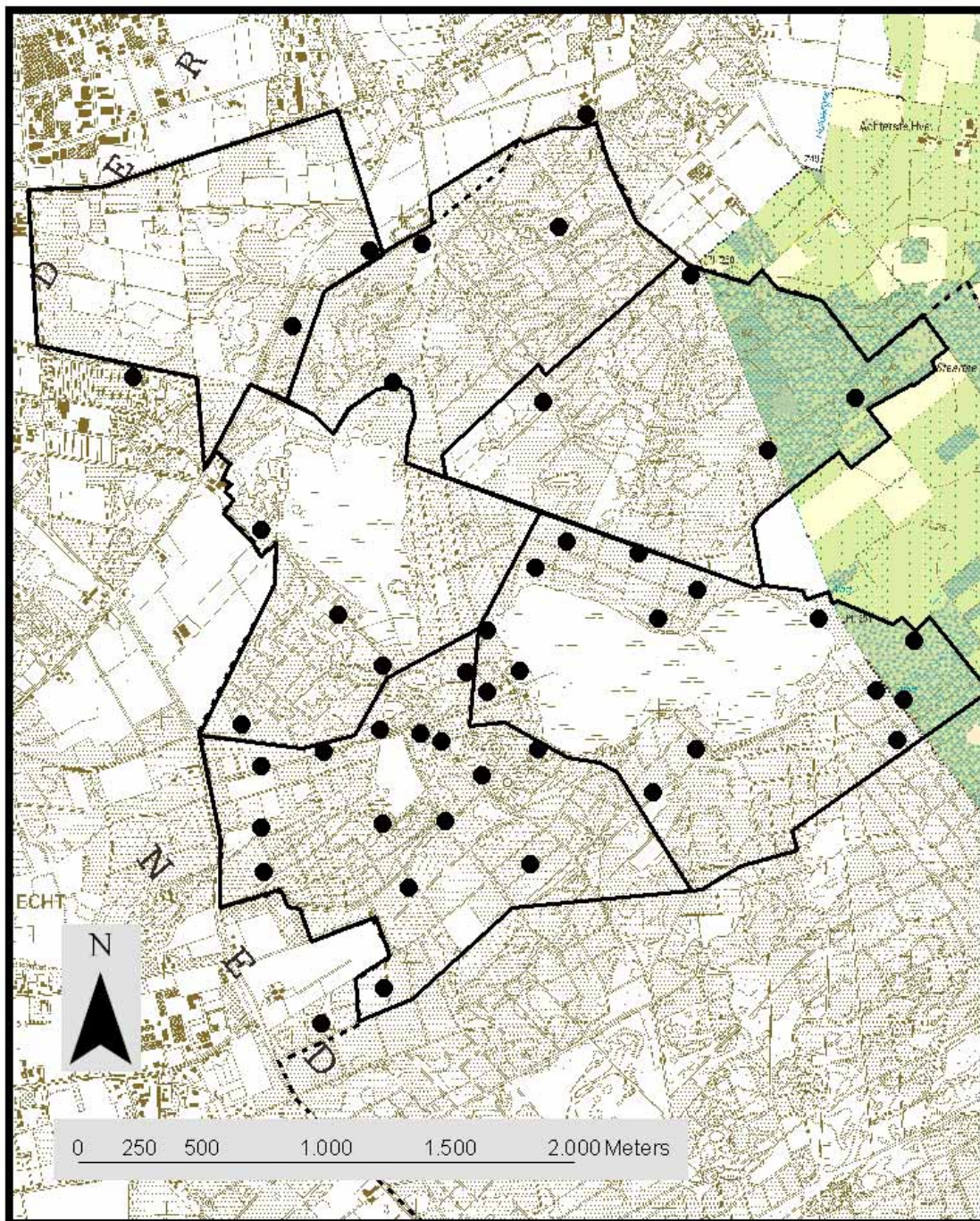
## Bonte vliegenvanger 2006

23-27 paar



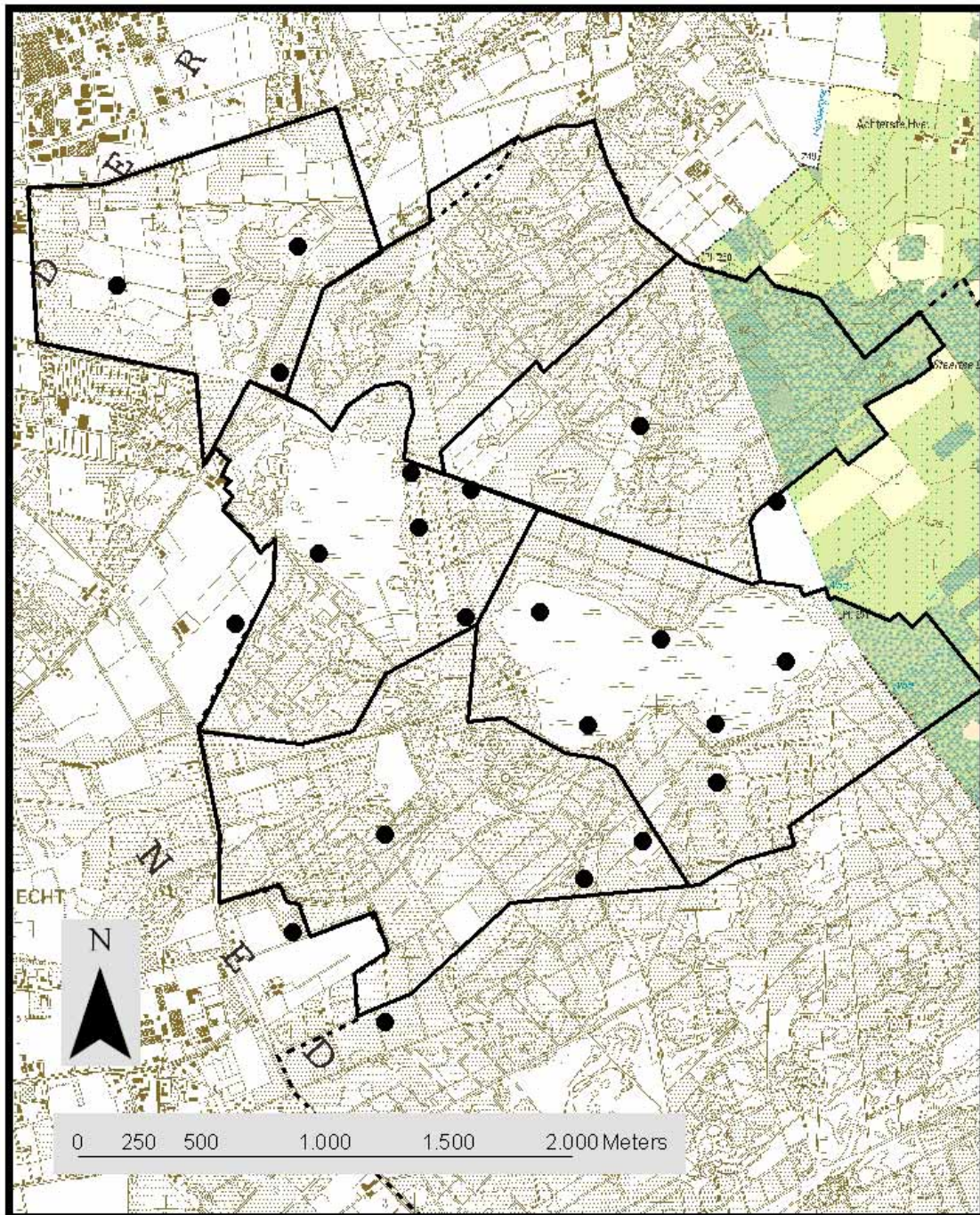
## Boomklever 2006

39 - 46 zangposten



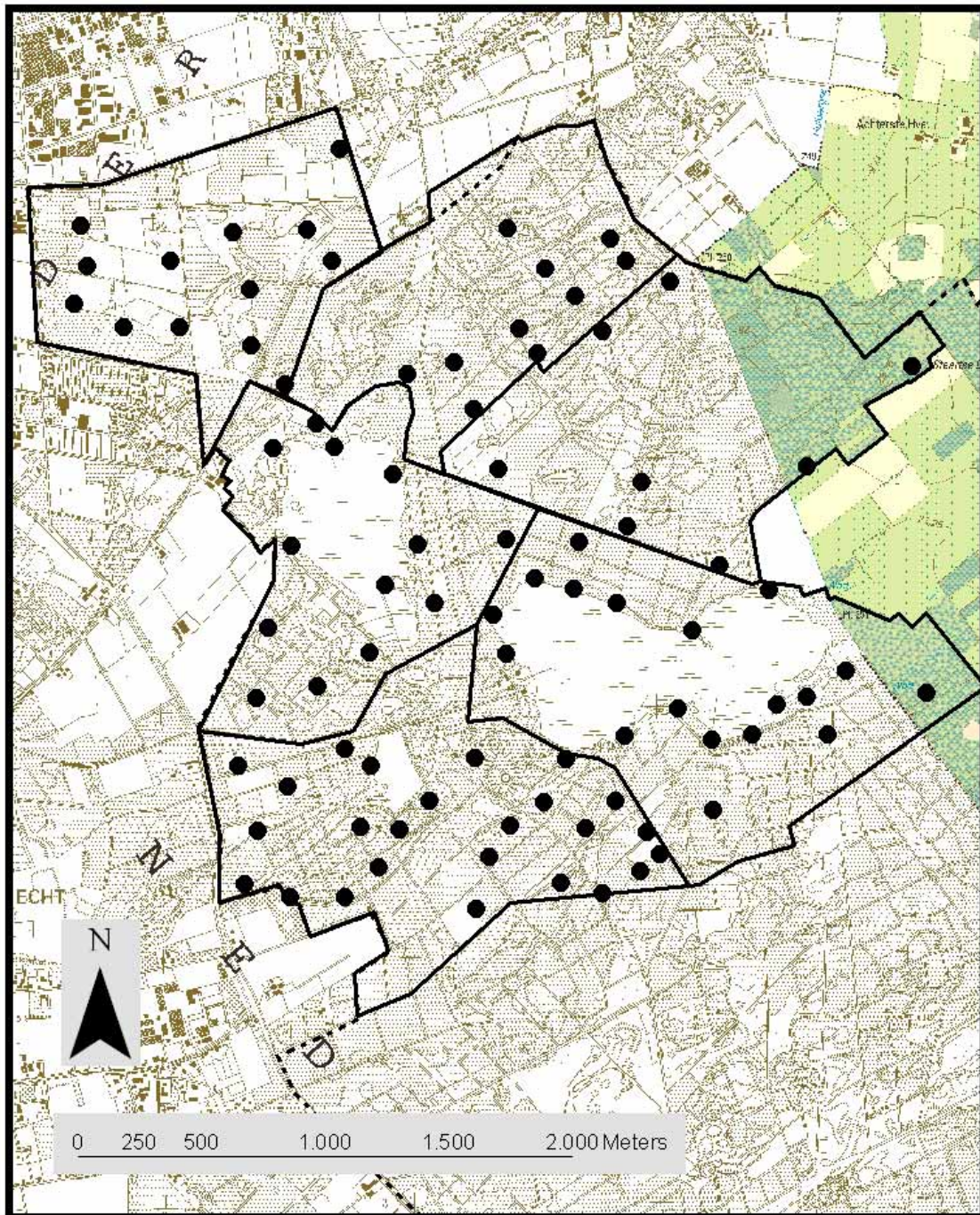
## Boomleeuwerik 2006

19 - 23 zangposten



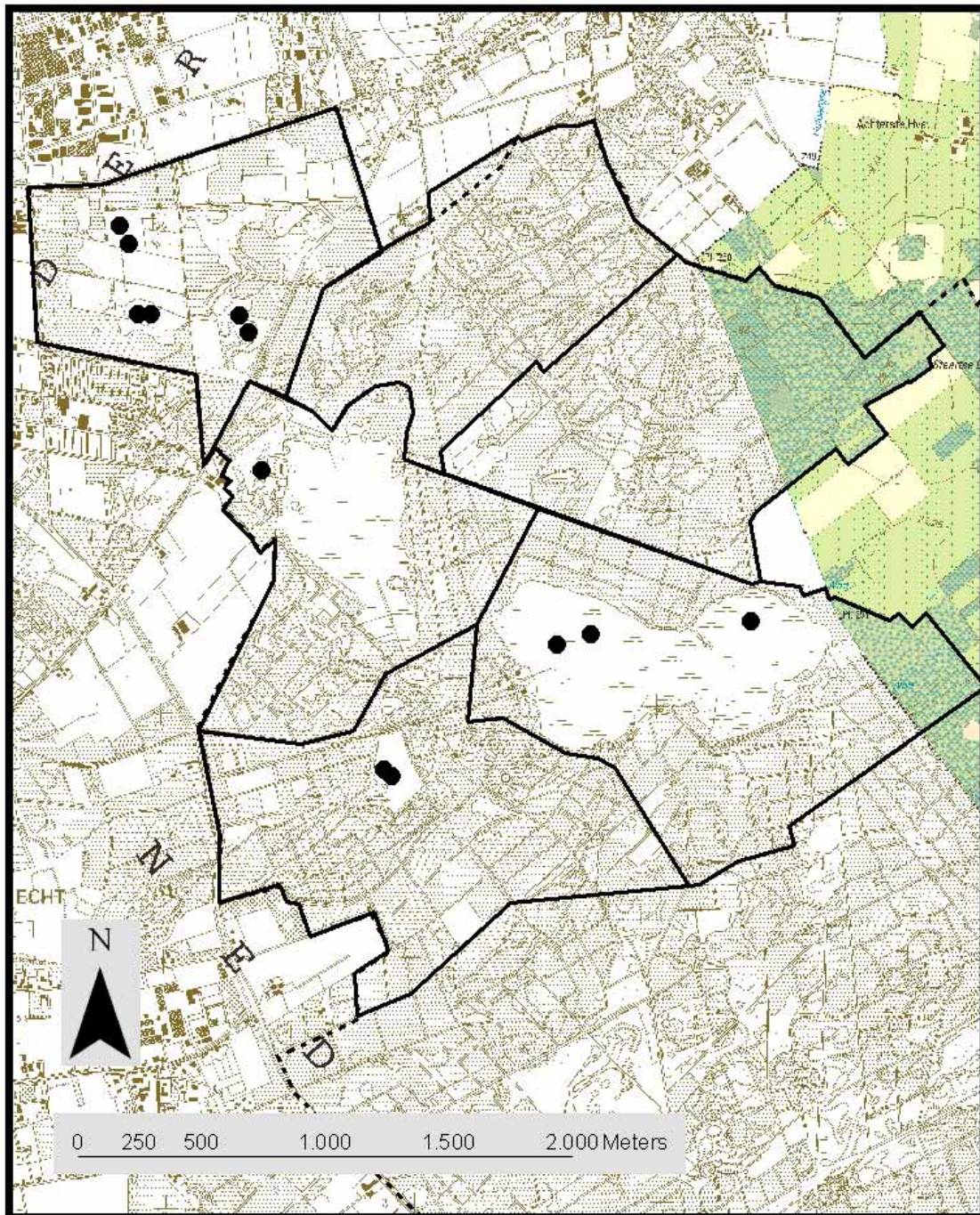
## Boompieper 2006

75 - 87 zangposten



## Canadese gans 2006

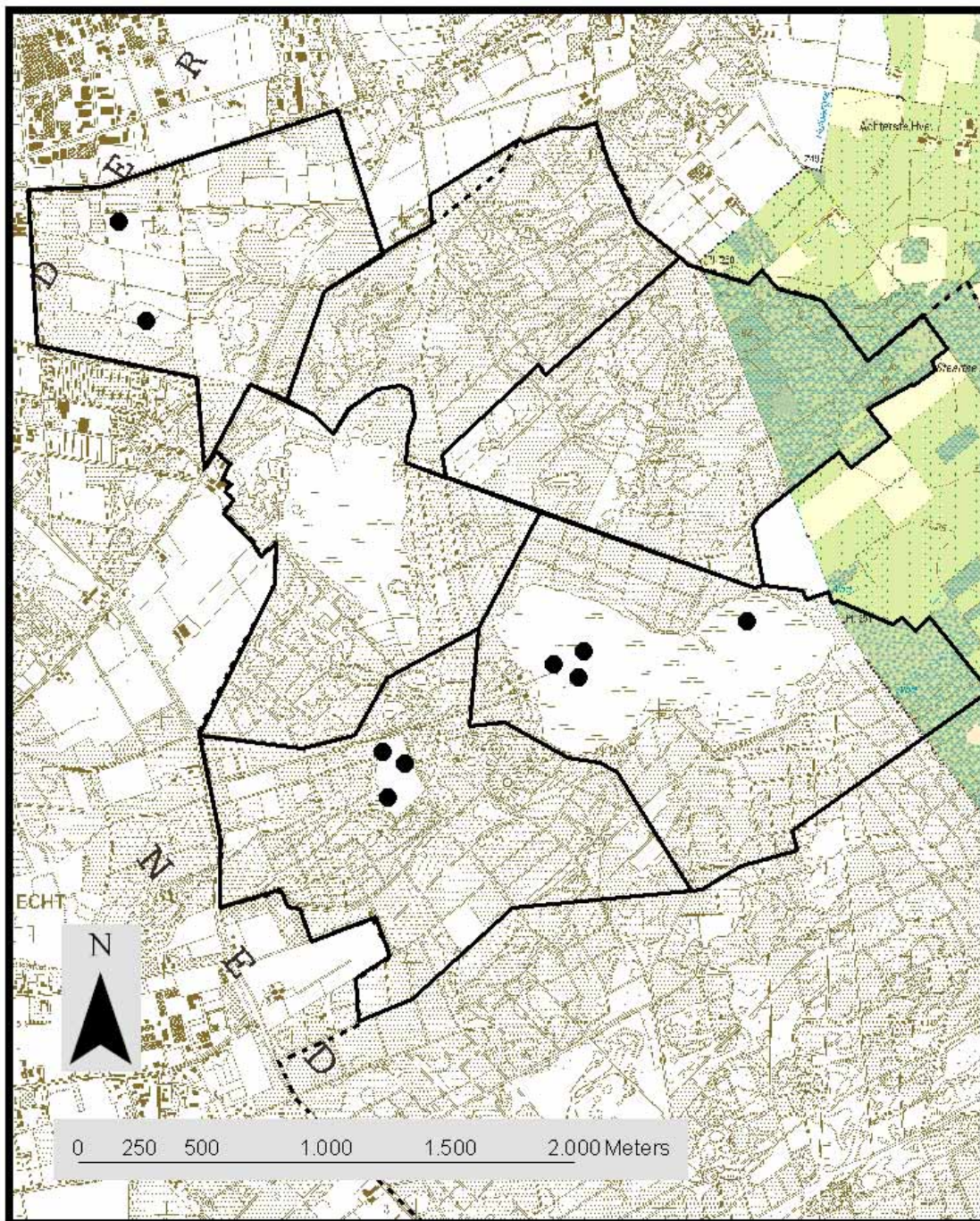
### 8 - 12 zangposten





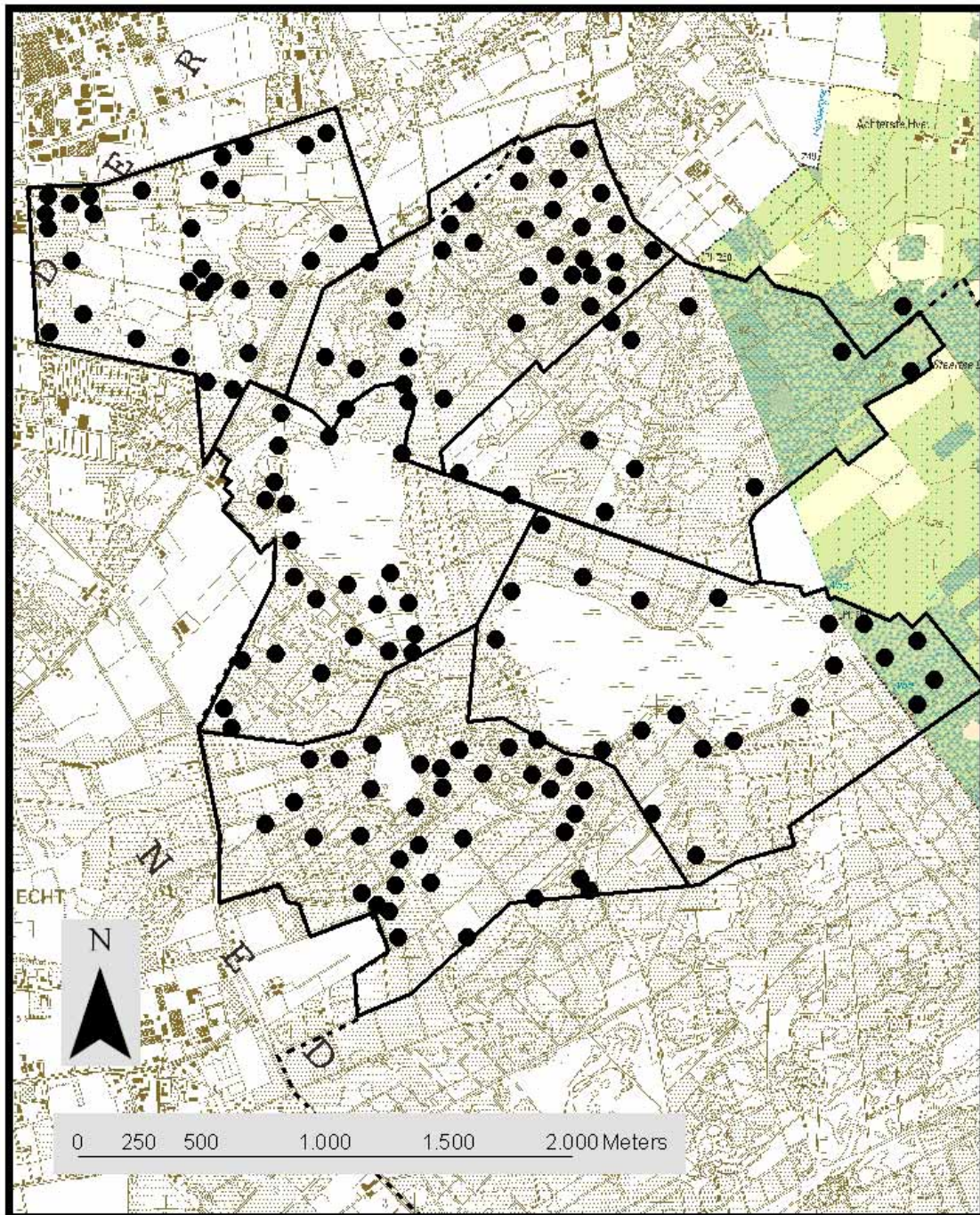
## Dodaars 2006

6 - 9 paren



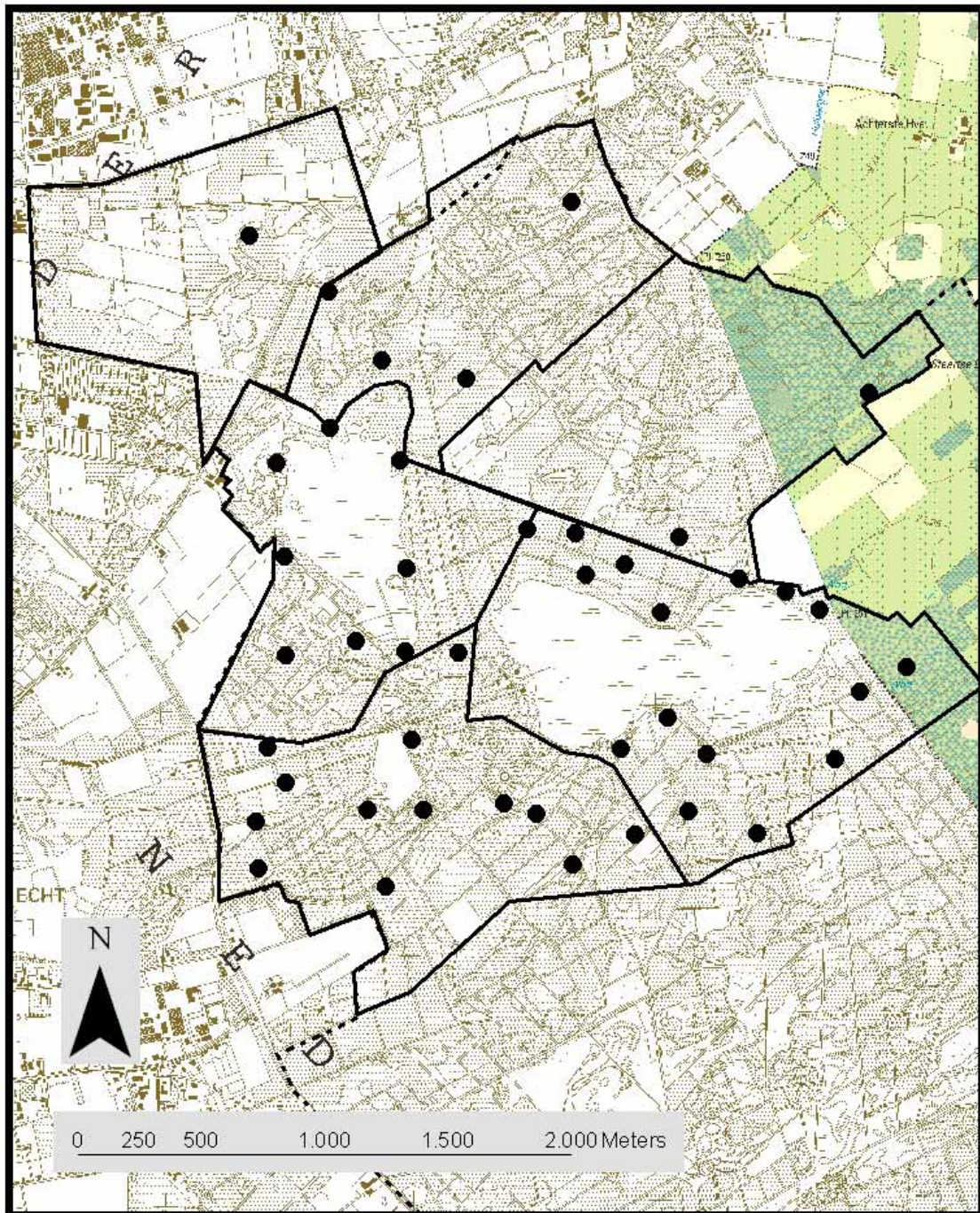
### Fitis 2006

138 - 155 zangposten



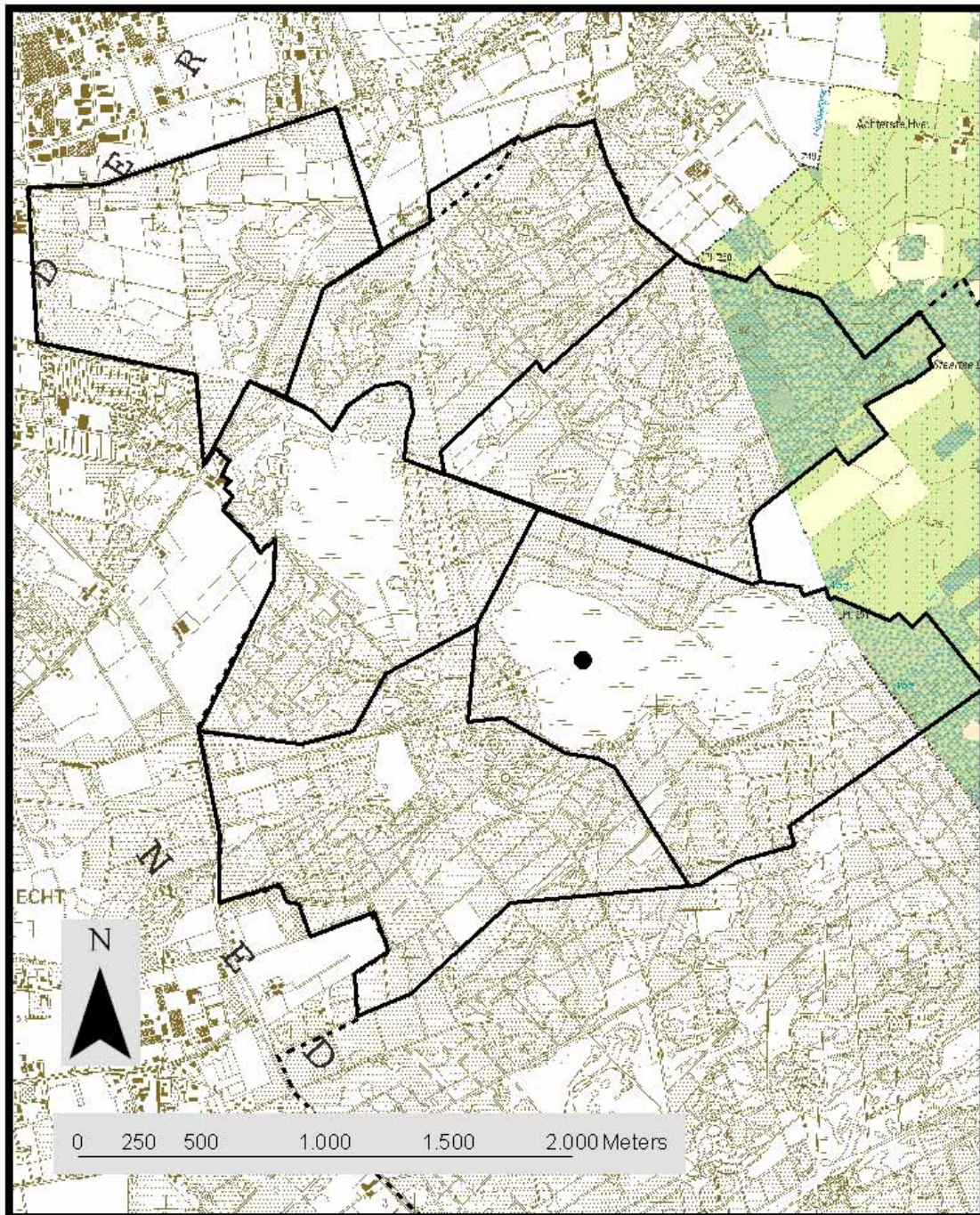
## Gekraagde roodstaart 2006

36 - 44 zangposten



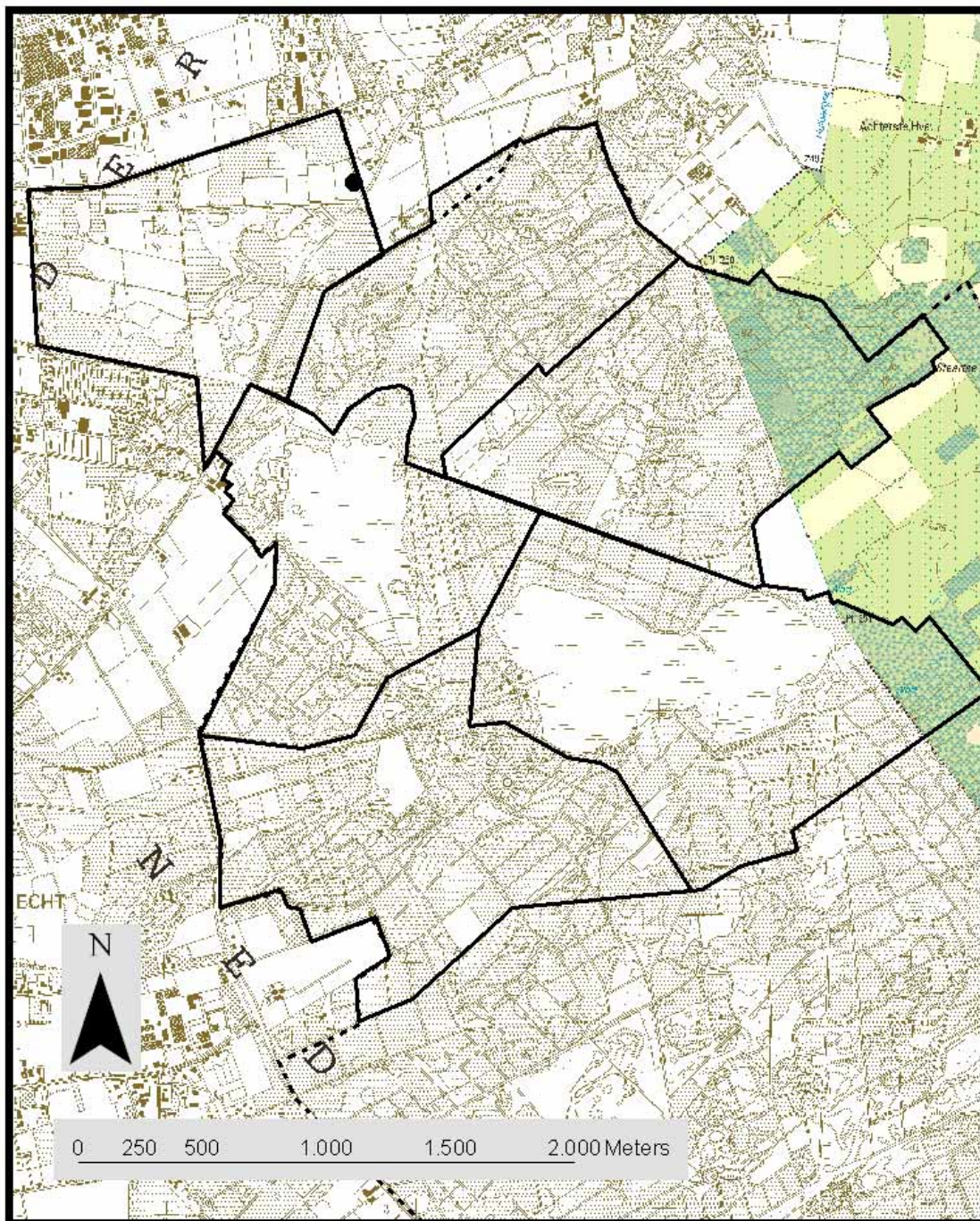
## Georde fuut 2006

0 - 1 paar



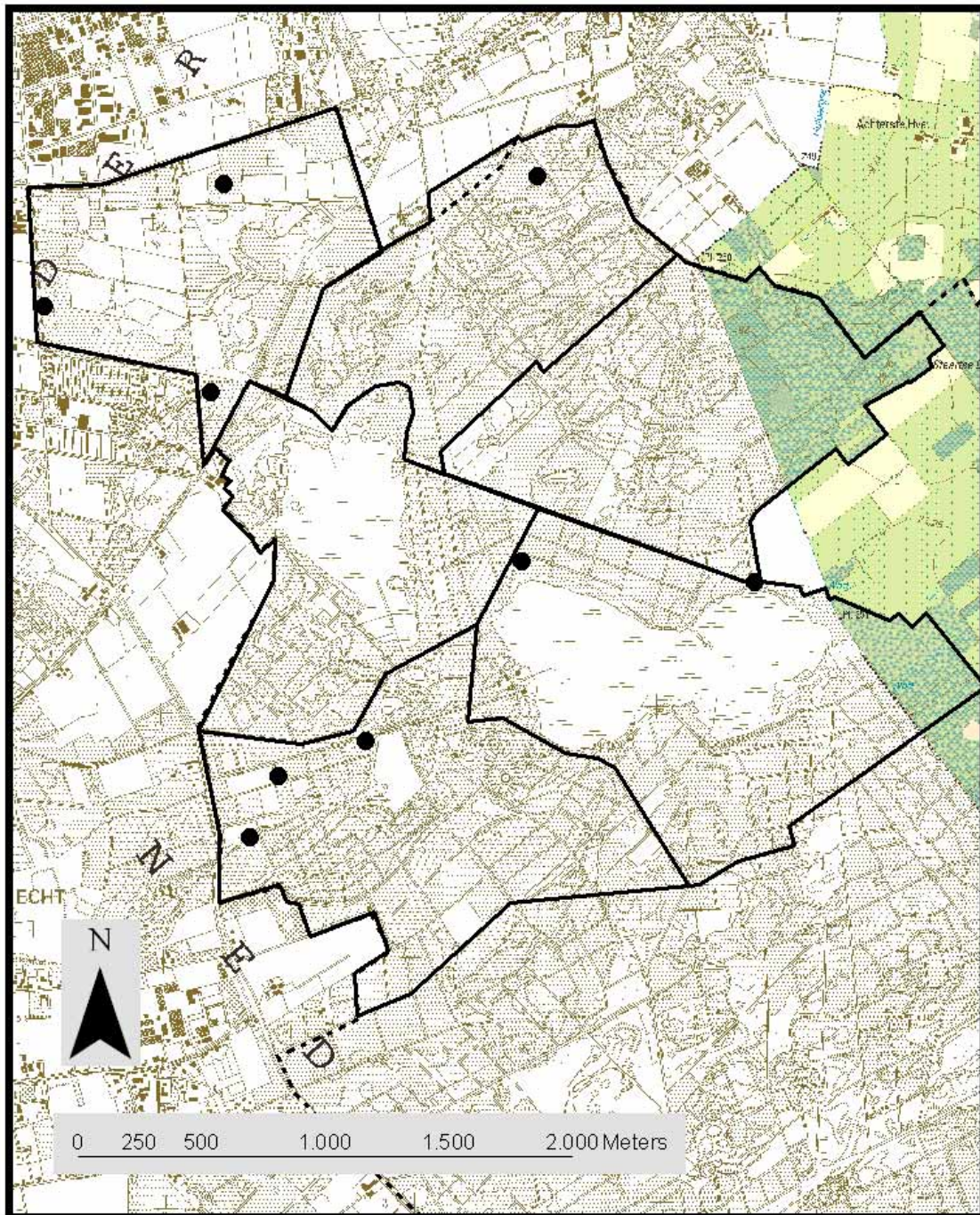
## Grasmus 2006

### 0 - 1 zangpost



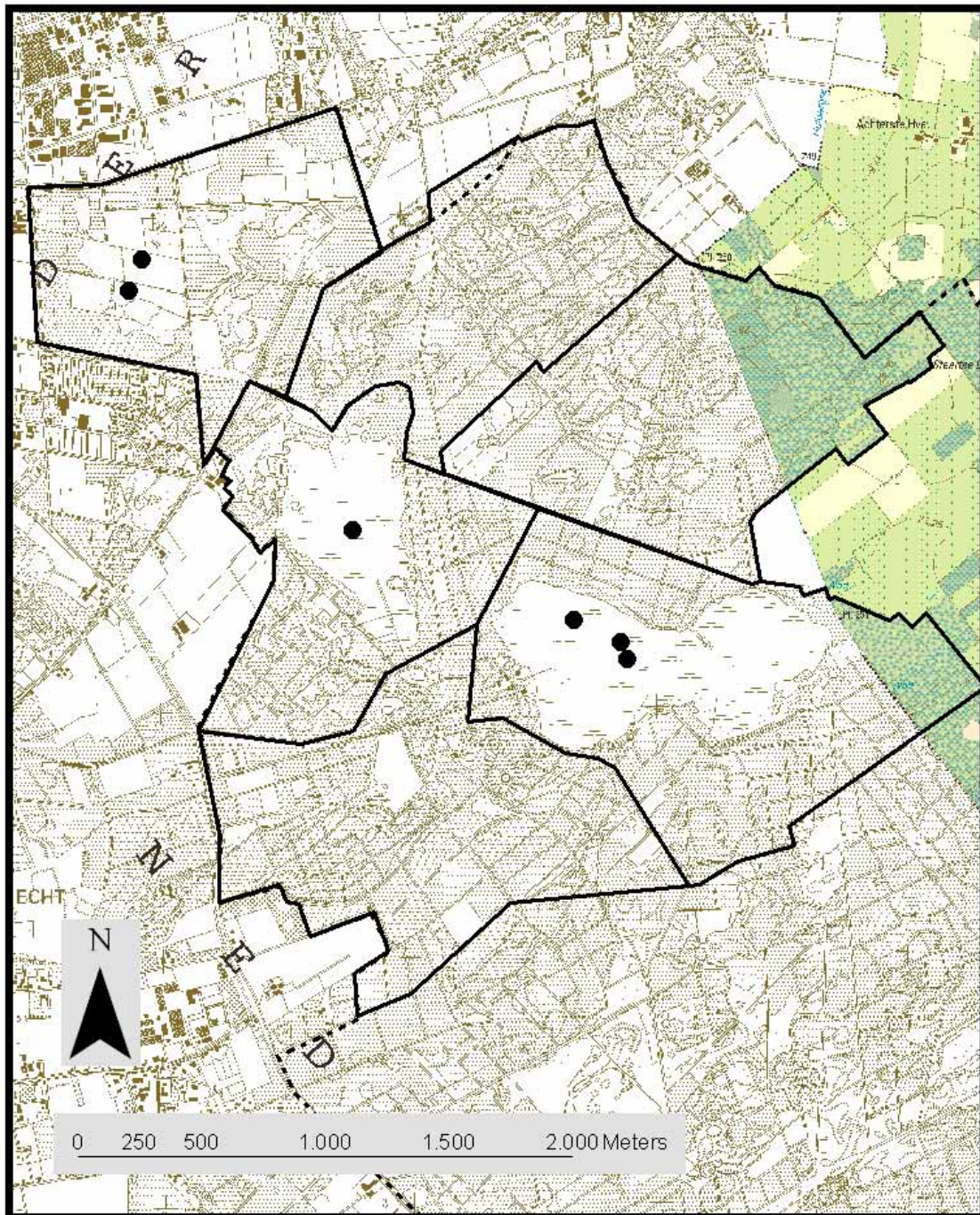
## Groene specht 2006

### 6-9 zangposten



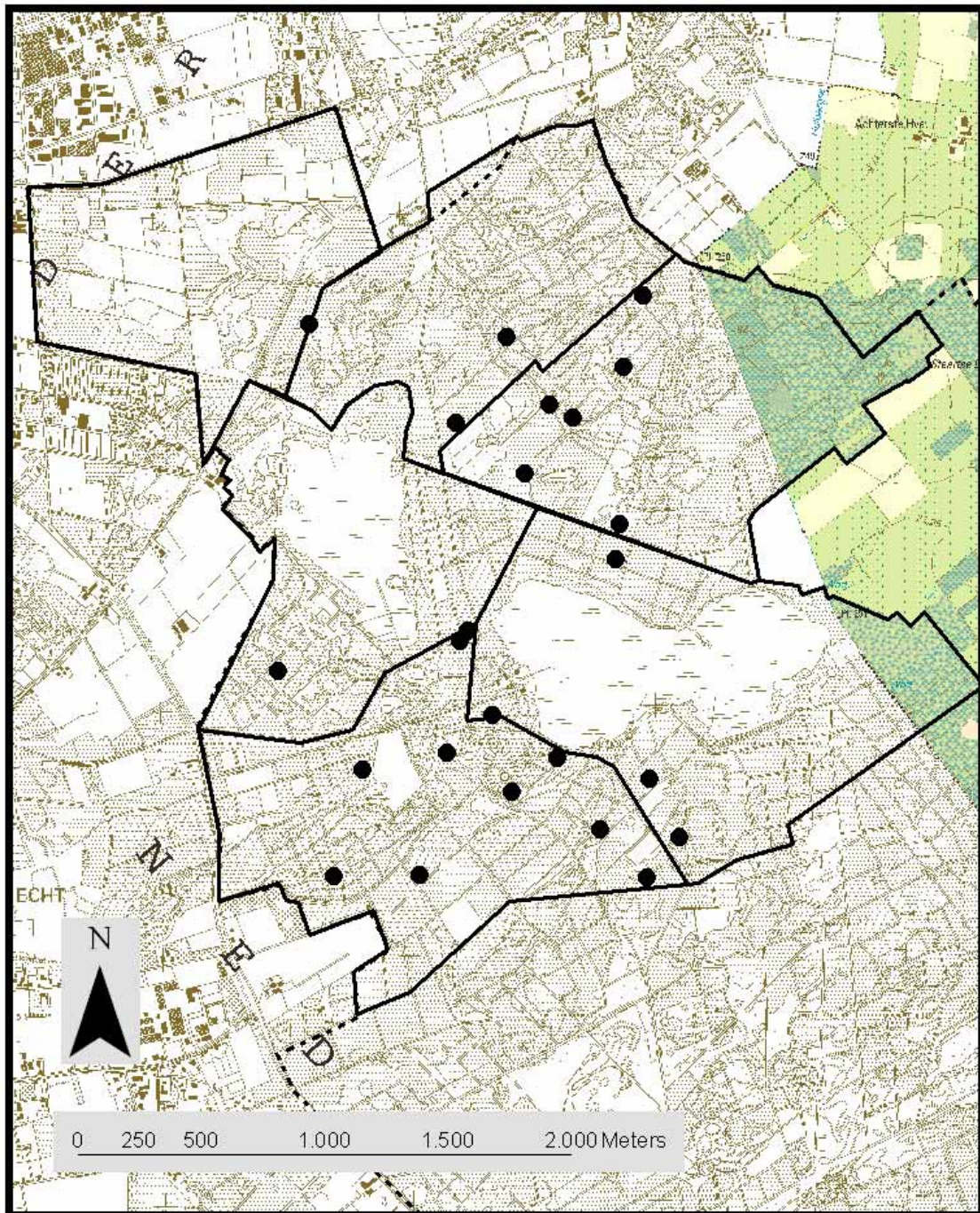
## Kievit 2006

4 - 6 paren



## Kruisbek 2006

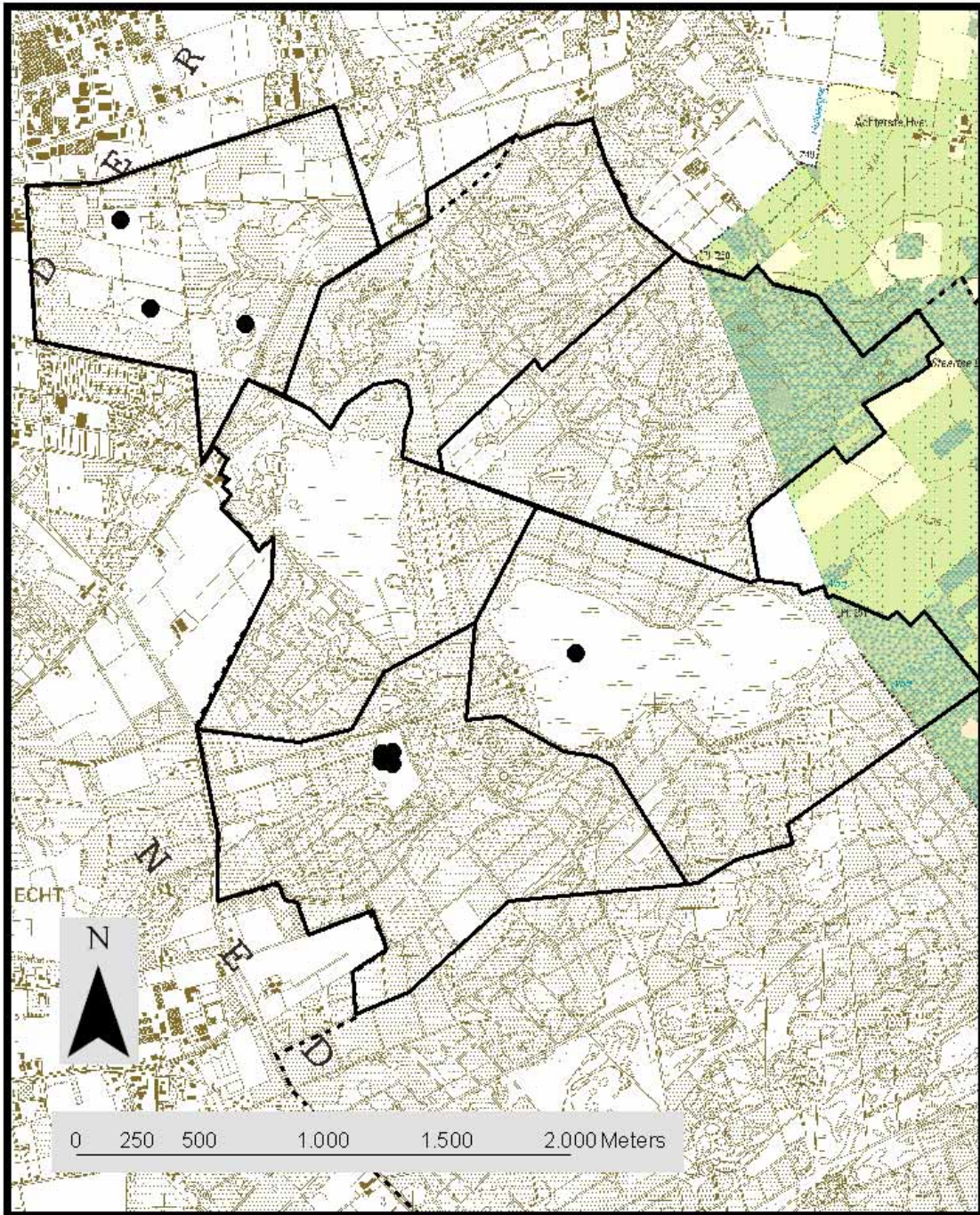
18-24 zangposten





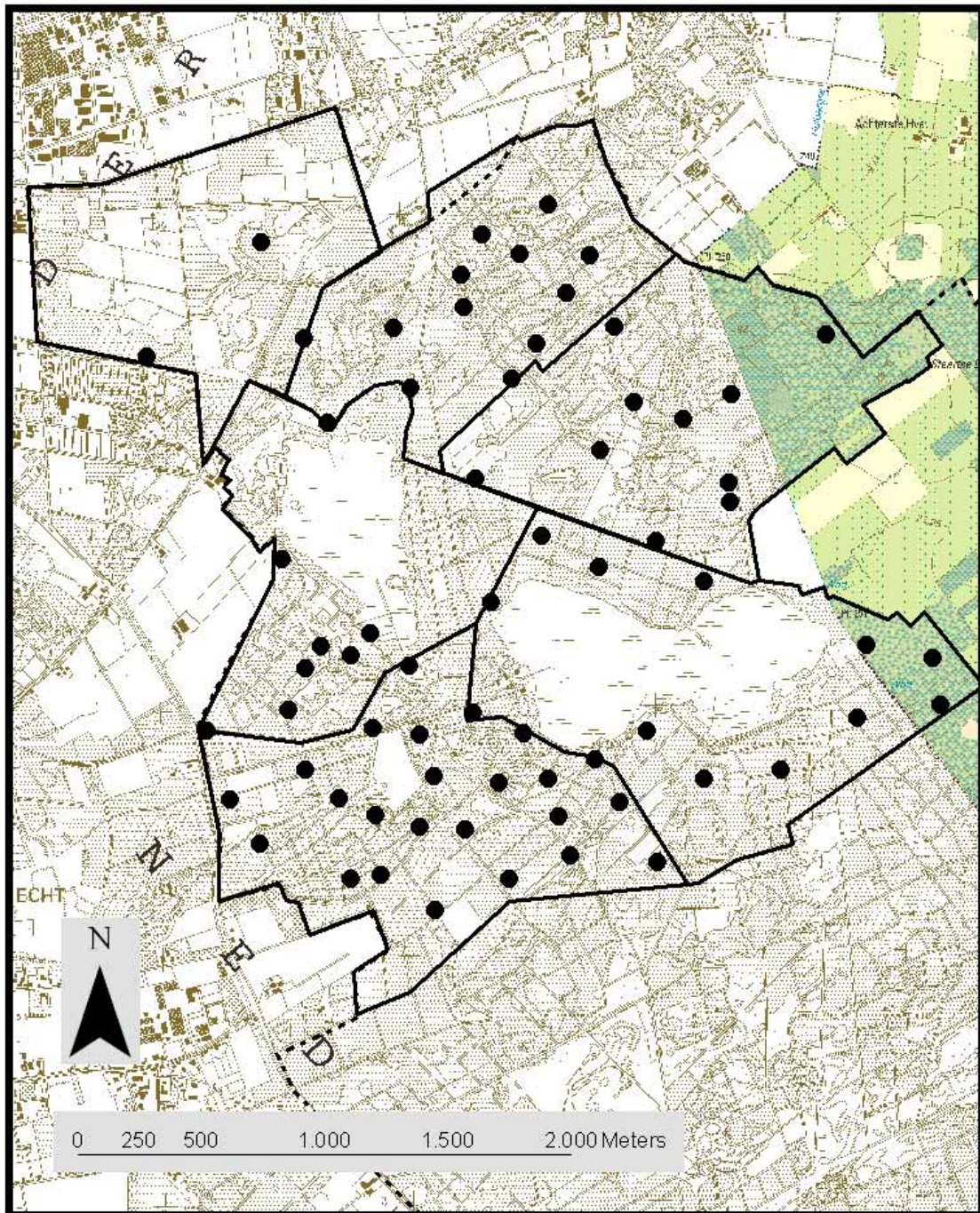
## Kuifeend 2006

6 - 8 paren



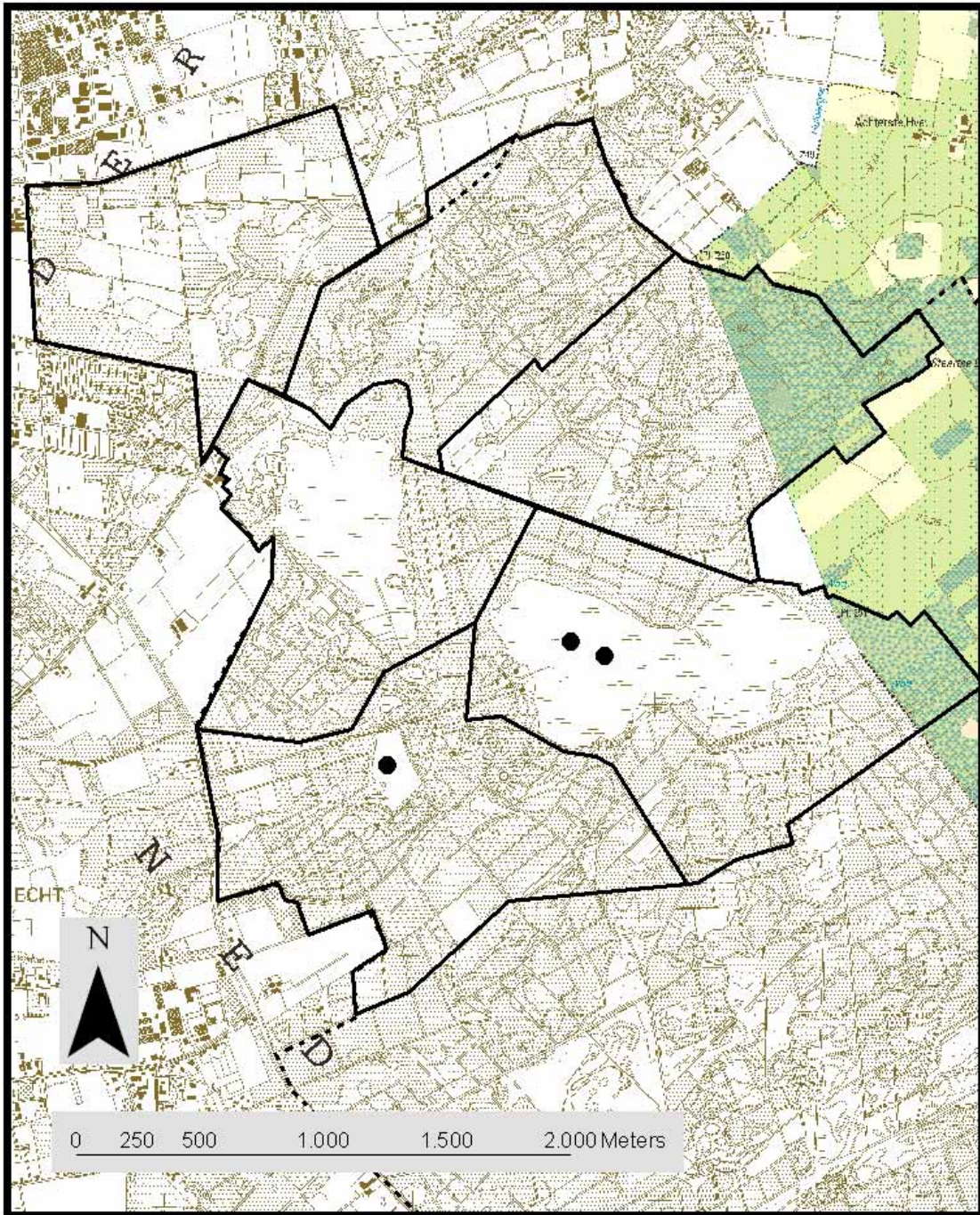
## Kuifmees 2006

### 53-67 zangposten



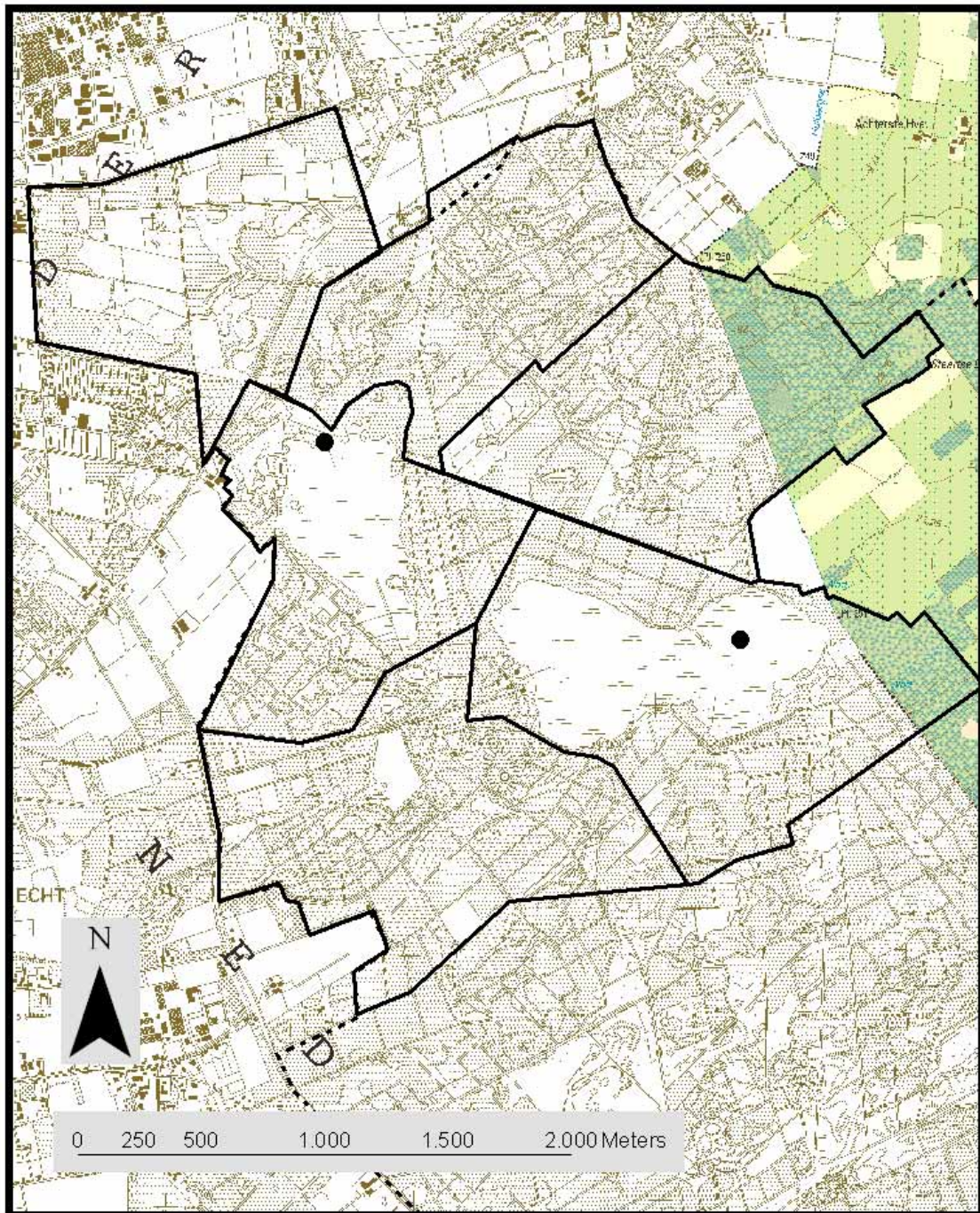
## Nijlgans 2006

2 - 3 paren



## Rietgors 2006

### 1 - 2 zangposten



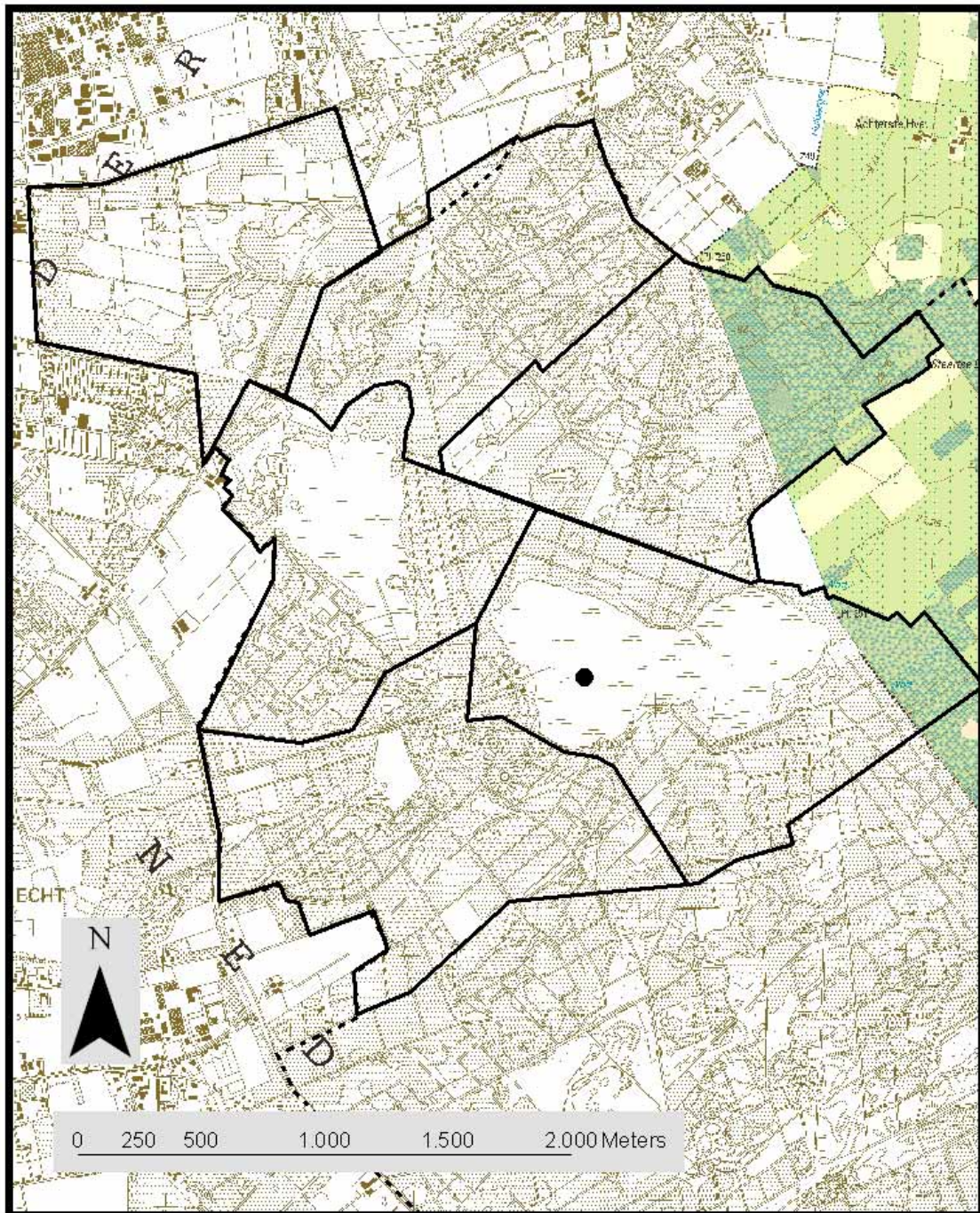
## Roodborsttapuit 2006

5-7 paar



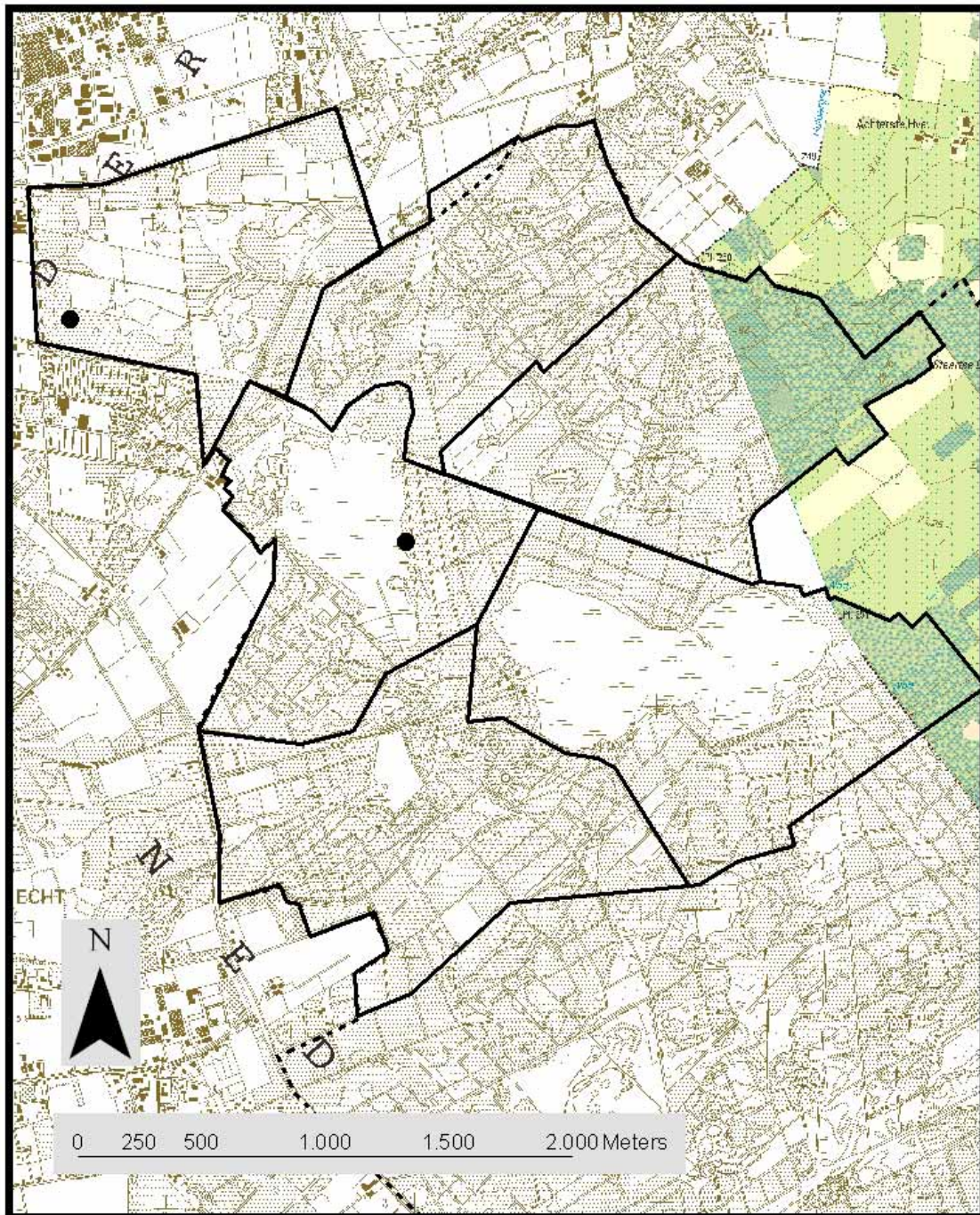
## Slobeend 2006

0 - 1 paar



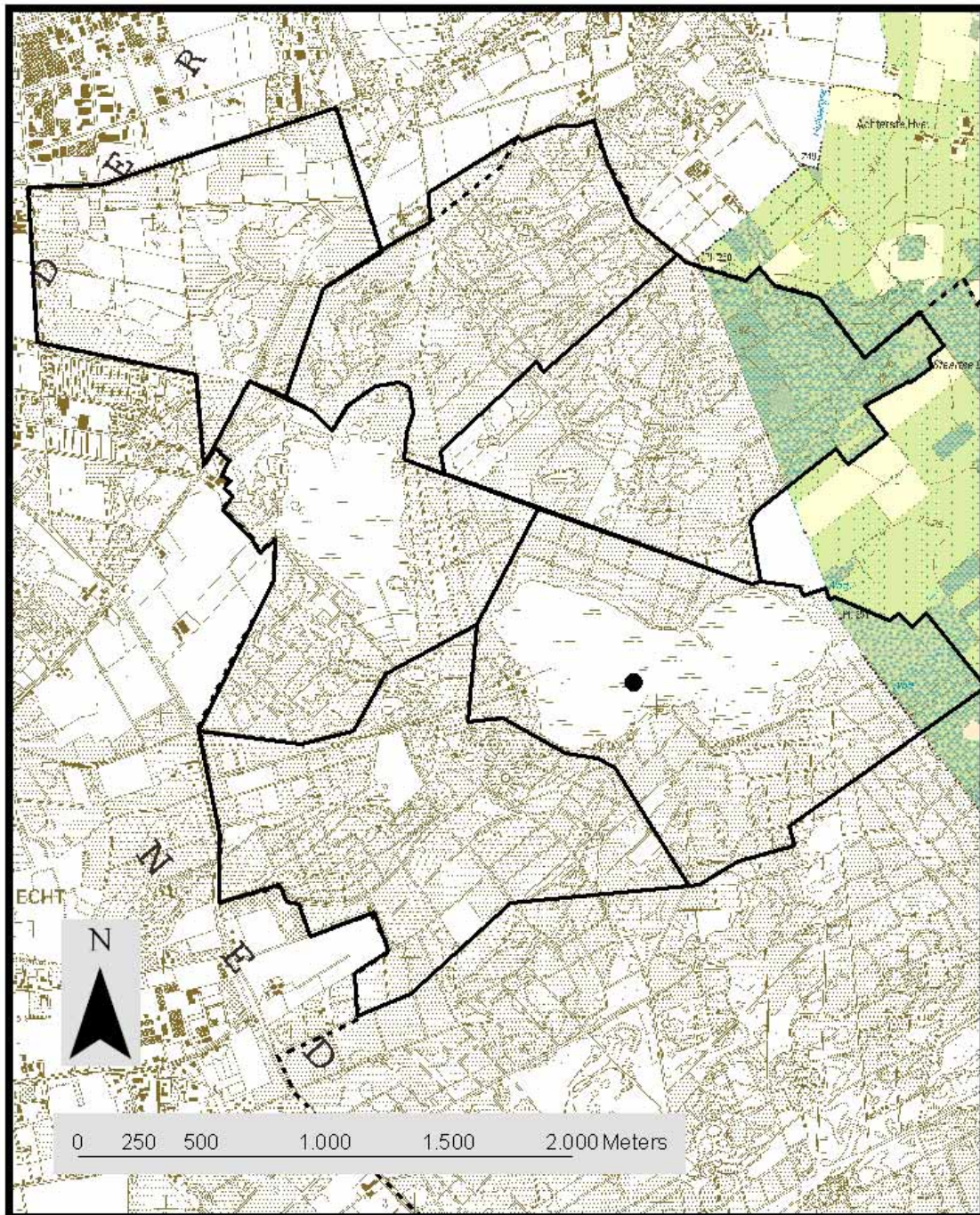
## Torenvalk 2006

### 1-2 zangposten



## Tureluur 2006

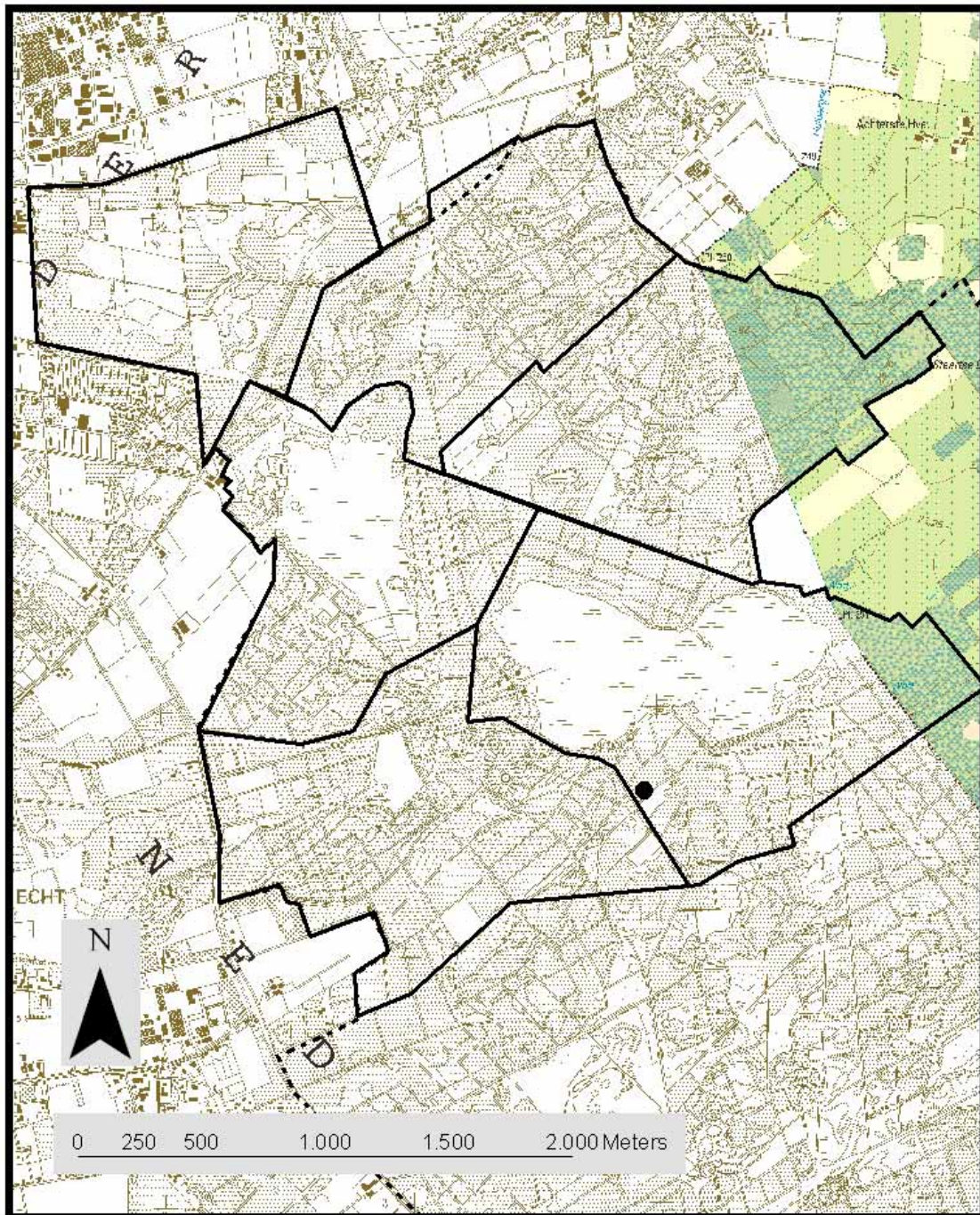
0 - 1 paar





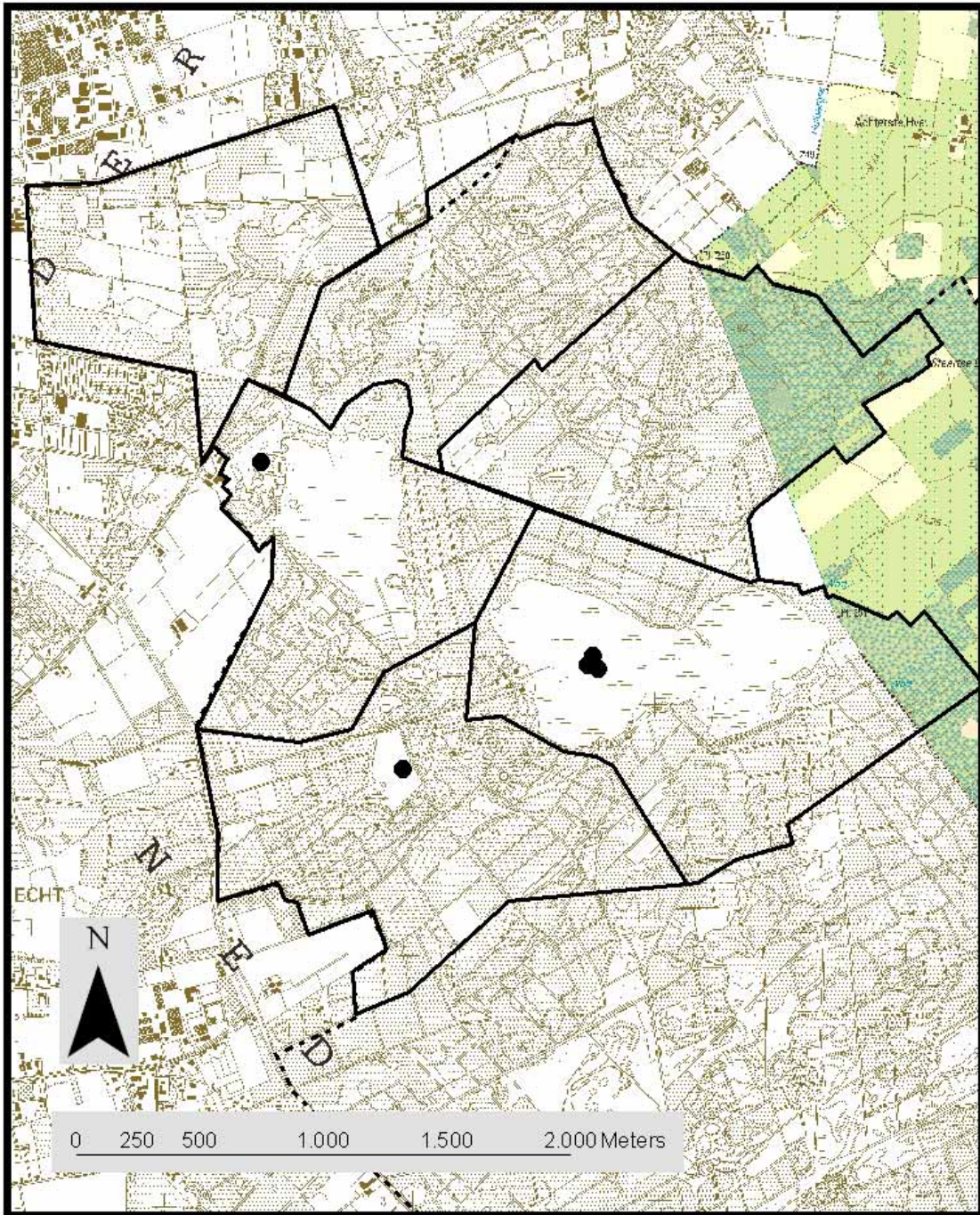
## Wielewaal 2006

### 0 - 1 zangpost



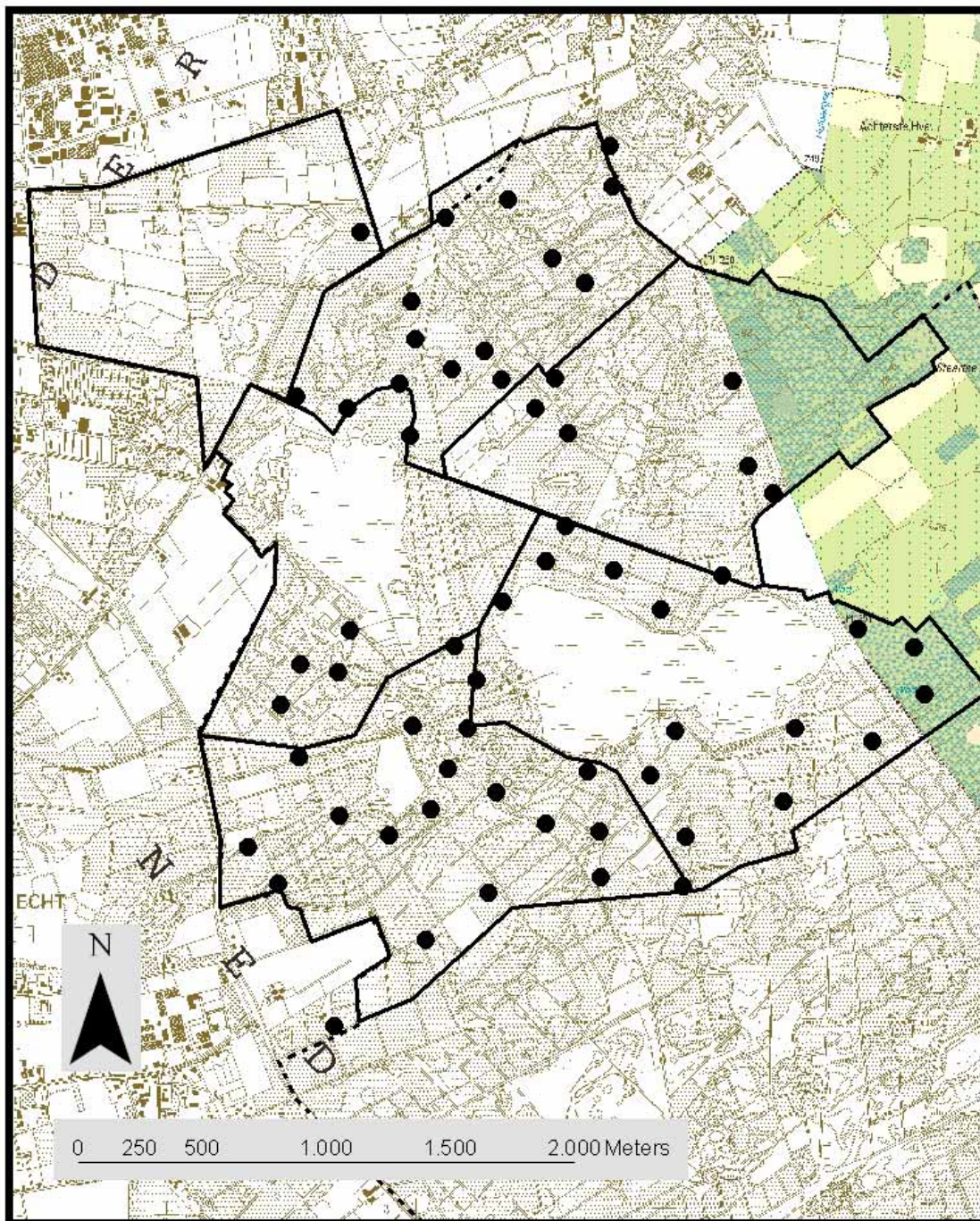
## Wintertaling 2006

3 - 5 paar



## Zwarte mees 2006

50 - 61 zangposten



## Zwarte specht 2006

### 4 - 5 zangposten

